

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу

ГРОНА Надія Михайлівна

АУДИТ І АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
Магістерська програма – «Економічна експертиза та аудит бізнесу»

Випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Тернопіль - 2018

Зміст

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи обліку капітальних інвестицій

- 1.1. Економічний зміст капітальних інвестицій у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці
- 1.2. Структура та класифікація капітальних інвестицій
- 1.3. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні

Висновки до розділу I

Розділ 2. Організація і методика обліку капітальних

Інвестицій

- 2.1. Основи обліку та оцінки капітальних інвестицій: міжнародний і вітчизняний досвід
- 2.2. Документальне оформлення обліку капітальних інвестицій
- 2.3. Особливості облік операцій з придбання і поліпшення стану необоротних активів

Висновки до розділу II

Розділ 3. Організаційно-методичні аспекти аудиту та аналізу капітальних інвестицій

- 3.1. Мета, завдання та інформаційне забезпечення аудиту капітальних інвестицій
- 3.2. Особливості методики аудиту капітальних інвестицій
- 3.3. Основи аналізу ефективності капітальних інвестицій

Висновки до розділу III

Висновки

Список використаної літератури

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність обраної теми полягає в тому, що на сучасному етапі при різноманітні складних кризових економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне вкладення (інвестування) капіталу з метою його збільшення. Реформування національної системи бухгалтерського обліку є складовою частиною заходів, спрямованих на розвиток в Україні ринкових відносин. Розбудова нових економічних відносин неможлива без активізації інвестиційних процесів і поліпшення якості управління ними на рівні підприємств. У зв'язку з цим для конкретного індивідуального інвестора особливого значення набувають облік і аналіз капітальних інвестицій як поєднуюча ланка між збиранням і обробкою інформації про реалізацію інвестицій, з одного боку, і прийняттям управлінських рішень, які стосуються інвестування, — з іншої.

На сьогодні, в науковій літературі досить широко розкриті питання щодо сутності, видів інвестицій, джерел та методів фінансування капітальних інвестицій, але питання обліку, аналізу та аудиту капітальних інвестицій в науковій літературі розкриті не достатньо, тому потребує ретельного дослідження.

У період побудови ринкових відносин як в Україні, так і в інших пост-соціалістичних державах, у науковому обігу термін «інвестиції» отримав поширення, він став використовуватись у рядових і нормативних документах. Однак у вітчизняному науковому вживанні поняття інвестицій ще довго фактично ототожнювалось з капітальними вкладеннями і розглядалось в двох аспектах: як процес, що відображає рух вартості в ході відтворення основних фондів, і як економічна категорія – система економічних відносин, пов'язаних з рухом вартості, авансованої в основні фонди від моменту мобілізації коштів до моменту їхнього відшкодування.

Облікова інформація про капітальні інвестиції використовується у процесі управління підприємством для формування первісної (інвентарної) вартості кожного із об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів, визначення амортизаційної політики на поточний рік та на перспективу, заповнення форм бухгалтерської звітності та приміток до них, складання статистичної звітності про капітальні інвестиції тощо.

З огляду на це особливої актуальності набуває опрацювання методик обліку і контролю капітальних інвестицій з урахуванням положень міжнародних і національних стандартів, а також з використанням сучасних інформаційних технологій.

Провідними вченими зроблено значний внесок до методології, теоретичного і практичного обґрунтування питань, пов'язаних з управлінням, обліком, аналізом та контролем операцій з капітальними інвестиціями. Загальні проблеми теорії і практики управління, обліку та аналізу операцій з капітальними інвестиціями отримали висвітлення в працях таких вітчизняних вчених: І.О. Бланка, С.І. Головацької, З.В. Задорожнього, Г.Г. Кірейцева, Б.С. Кругляка, Я.Д. Крупки, Б.М. Литвина, В.О. Ластовецького, А.А. Пересади, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, І.Д. Фаріона, С.І. Шкарабана та інших, а також зарубіжних вчених В. Беренса, П. Хавранека, У. Шарпа та інших. Теоретичним та практичним аспектам організації і методології аудиту операцій з капітальними інвестиціями присвячені праці І.А. Белобжецького, М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валусьва, В.А. Калькутіна, Л.М. Крамаровського, В.М. Мурашка, В.С. Рудницького, В.П. Суйца, Б.Ф. Усача, О.А. Шпиґа, М.Я. Штеймана та інших.

Активізація інвестиційних процесів сприяла створенню і розвитку нових вітчизняних інститутів інвестування, що відрізняються від традиційних форм капітального інвестування. На цьому фоні виокремилась низка проблем у системі бухгалтерського обліку і контролю, розв'язання

яких уможлиблюється в процесі опрацювання методик обліку і контролю з урахуванням специфіки здійснення інвестиційної діяльності. Слід зважити на те, що відсутність прозорих схем інвестування підвищує ризик здійснення діяльності суб'єктами інвестиційних процесів.

Недостатній рівень теоретичної розробки і обґрунтування практичних питань обліку і аудиту капітальних інвестицій в умовах сучасних кредитно-фінансових механізмів, обумовлюють вибір теми, окреслення завдань та цільове спрямування даної роботи.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних і методичних положень, розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і контролю капітальних інвестицій в сучасних умовах господарювання.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі сформульовано для вирішення наступні завдання:

- дослідити поняття та економічну сутність капітальних інвестицій;
- визначити об'єкти обліку капітальних інвестицій, а також об'єкти обліку діяльності підприємств зі здійснення капітальних інвестицій для підвищення достовірності та аналітичності облікової інформації;
- встановити місце обліку капітальних інвестицій в системі бухгалтерського обліку для відповідності відображення в обліку цих об'єктів їх економічній сутності;
- вивчити міжнародний і вітчизняний досвід оцінювання капітальних інвестицій;
- дослідити рух документів при обліку капітальних інвестицій;
- дослідити та критично оцінити сучасний стан обліку капітальних інвестицій в Україні та інших країнах світу та розробити пропозиції щодо його удосконалення;
- оцінити ефективність використання капітальних інвестицій на підприємстві;

- розробити пропозиції щодо удосконалення організації аудиту операцій з капітальними інвестиціями;
- визначити можливості удосконалення обліку і аудиту операцій з капітальними інвестиціями в умовах застосування комп'ютерних технологій.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність ТОВ «Оціночна компанія «Аваль».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань, пов'язаних з обліком і аудитом капітальних інвестицій.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувалися наукові методи, засновані на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах економіки. При дослідженні теоретичних аспектів обліку капітальних інвестицій застосовувалися методи індукції та дедукції – для визначення місця капітальних інвестицій в загальних інвестиціях підприємства, а також в системі бухгалтерського обліку; методи теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття сутності поняття “капітальні інвестиції”. Історичний та логічний методи використано при уточненні та деталізації рахунків, призначених для обліку капітальних інвестицій, а також при дослідженні генезису обліку капітальних інвестицій. За допомогою статистичних методів визначено динаміку інвестицій в основний капітал на досліджуваному підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в роботі підходи, способи та одержані результати являють собою теоретичну та методичну основу для проведення обліку та контролю операцій з капітальними інвестиціями. Рекомендації, які сформульовані в роботі, спрямовані на поліпшення якості обліково-аналітичної інформації, значне підвищення рівня її оперативності та аналітичності, створення наукової основи для прийняття ефективних управлінських рішень.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Економічний зміст капітальних інвестицій у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці

Інвестиційна активність підприємств багато в чому визначає ефективність роботи в довгостроковій перспективі, можливість вистояти в конкурентній боротьбі, вийти на нові ринки, освоїти нові види продукції.

Такі поняття як "інвестор", "інвестиційна діяльність", "інвестиції" та інші увійшли у вітчизняну термінологію порівняно недавно.

Характеризуючи економічну сутність інвестицій, зазначимо, що в сучасній літературі цей термін трактується досить неоднозначно – або широко, або вузько, акцентуючи увагу лише на окремих його істотних характеристиках – залежно від мети дослідження.

В подальшому спробуємо визначити що таке інвестиції, висвітлити їх економічний зміст показавши при цьому різноманітні точки зору економістів, науковців і на основі них розкрити бачення автора щодо цих понять.

Взагалі у вітчизняній та зарубіжній літературі питанню визначення суті і поняття інвестицій надається значна увага. Наприклад, глибокі теоретичні дослідження в даному напрямі проведені вітчизняним вченим, професором Бланком І.О. Він розглядає інвестиції як вкладення капіталу з метою його наступного збільшення [10, с.142]. Окремі автори під інвестиціями розуміють акт відмови від сьогоденного споживання благ заради більш повного задоволення потреб у наступні періоди.

В Україні питанням інвестиційної діяльності присвячено багато статей у фахових часописах і наукових збірниках, значна кількість монографічних досліджень; лише за період після 2000р. захищено біля трьох десятків докторських і сотні кандидатських дисертацій, так чи інакше

присвячених інвестиційній проблематиці. Найбільш активно публікуються в цьому напрямку такі фахівці, як Л. Борщ, О. Гаврилюк, Б. Губський, Н. Ковтун, В. Корнеєв, І. Крупка, О. Махмудов, В. Осецький, А.Пересада та ін.

У високорозвинутих країнах інвестиції вважають інтегральною складовою стратегії розвитку підприємства, а часто навіть гарантією результативної і ефективної реалізації цієї стратегії. Інвестиційна діяльність тісно пов'язана із такими економічними категоріями, як "інвестиції", "інвестиційний клімат", "інвестор", "інвестиційна привабливість", "інвестиційний процес", "інвестування" тощо.

Термін "інвестиції" походить від латинського слова "INVEST", що означає вкладати [4; 7]. Таке поняття, як "Інвестиції" є дуже широким і тому йому не можна дати чіткого визначення. Часто в науковій літературі можна зустріти визначення інвестицій як майнових прав і інших цінностей, які є об'єктами власності. Вчені-економісти, кожен по-своєму, трактує визначення терміна "інвестиції", іноді навіть помилково. Ряд вчених ототожнює категорію "Інвестиції" з "капіталовкладеннями", що є не зовсім вірним, адже при цьому інвестиції розглядаються як вкладення в основні засоби, тобто у їх відновлення (будівлі) обладнання, транспортні засоби тощо.

На думку Шевчука В.Я. і Рогожина П.С. інвестиції – це активи, кошти, що вкладаються в господарську діяльність з метою отримання доходу [101, с.42].

Класичне розуміння інвестицій на підприємстві пов'язують перш за все з кількісною та якісною зміною потужностей виробництва та збуту. Без інвестицій неможливий нормальний процес виробництва. Тому класичне визначення інвестицій орієнтоване на баланс підприємства. В балансовому значенні під інвестиціями розуміють стан всього майна підприємства та перетворення (використання) капіталу в майно.

В загальному розумінні під інвестиціями, зазначає Дж. Кейнс, розуміють придбання однією особою або корпорацією будь - якого старого

або нового майна, але іноді цей термін обмежується тільки придбанням цінних паперів на фондовій біржі [50, с. 98].

Часто в економічній літературі зустрічається таке поняття як "споживацькі інвестиції". Під ними розуміють придбання житла, автомобілів, меблів і т. д.. На нашу думку такі операції, затрати не можна називати інвестиціями, оскільки під поняттям інвестиції розуміють вкладення певних ресурсів з метою одержання майбутніх вигод (прибутку: відсотків, дивідендів тощо; зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестування). Про які економічні вигоди можна говорити у випадку здійснення "споживацьких інвестицій"? Це просто витрачання коштів на придбання об'єктів довгострокового споживання.

Заслуговує на увагу інша точка зору щодо сутності інвестицій. Так ряд спеціалістів стверджують, що до інвестицій слід відносити лише вкладення капіталу в об'єкти інвестування, які знаходяться на стороні. У даному випадку інвестиції зводяться лише до фінансових вкладень в придбання акцій інших підприємств. Тим самим не признається реінвестування або самоінвестування, тобто направлення частини прибутку від діяльності суб'єкта господарювання на фінансування власного будівництва чи придбання необоротних активів.

В окремих визначеннях (Ігошин Н.В., Берне В.) інвестиційна діяльність ототожнюється лише з грошовими вкладеннями. Звичайно інвестиційні вкладення переважно здійснюються у грошовій формі, через придбання акцій, та інших цінних паперів, внесків до статутного капіталу підприємств, реінвестування прибутку, надання кредитів та інших позичкових коштів, але інвестиції також можуть здійснюватися в матеріальній чи нематеріальній формах [10].

Взагалі західні експерти під інвестиціями розуміють вкладення, що здійснюються іноземними і вітчизняними установами в конкретні види економічної діяльності з метою підвищення власного благополуччя, а вже

потім благополуччя населення тієї країни, куди вкладається капітал [51, с.56].

Отже, інвестиції можна розглядати в різних аспектах. Так, в загальноекономічному значенні під інвестиціями розуміють використання капіталу або довгострокові капітальні вкладення для отримання прибутку. У свою чергу, Мочерний С.В. та інші пропонують розглядати інвестиції на мікро та макрорівні [65, с.47].

Слід відмітити те, що інвестиції часто ототожнюються з різними поняттями та категоріями. Так, в багатьох літературних джерелах інвестиції практично ототожнюються з поняттям "капітальні вкладення". Щодо самого поняття "капітальні вкладення", то автори в економічній літературі трактують його однаково, тільки по-різному проводять деталізацію цього поняття (табл.1.1).

Велика кількість авторів розглядають капітальні вкладення як сукупність витрат на відтворення і поліпшення якісного складу основних засобів [12; 28; 37].

Деякі автори трактують поняття "капітальні вкладення" як витрати на технічне переоснащення, реконструкцію і розширення діючих основних засобів . На нашу думку, дане тлумачення капітальних інвестицій є неповним, оскільки втрачається два основних моменти такі як - придбання і будівництво об'єктів.

Бандурко О.М. та інші визначають, що капітальні вкладення — це тільки використання фінансових ресурсів на відтворення основних засобів, на створення нових, реконструкцію і розвиток наявних основних засобів [8, с.55].

Досить повно розглядає капітальні вкладення Пушкар М.С. Він трактує капітальні вкладення не тільки як вкладення в основні засоби (що простежувалося в попередніх визначеннях), але й в інші необоротні активи, зазначаючи, що це витрати на капітальне будівництво, придбання (виготовлення власними силами) основних засобів, придбання чи

виготовлення інших необоротних матеріальних активів, придбання чи виготовлення нематеріальних активів, а також формування основного стада, які здійснюються в даному періоді з метою отримати економічні вигоди в майбутньому, але при цьому робить помилку уточнюючи придбання та виготовлення власними силами основних засобів [84, с. 71].

В нормативно-правових документах також немає єдиної точки зору на суть категорії «капітальні інвестиції». Так, у відповідності до Податкового кодексу, капітальні інвестиції - господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу.

Податковий кодекс України (ст.14) м. Київ, 2 грудня 2010 року N 2755-VI [78].

У національному стандарті N 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" [78] капітальні інвестиції - інвестиції, що спрямовуються у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення необоротних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для здійснення монтажу), а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва.

Кабінет міністрів України постанова Про затвердження Національного стандарту N 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" (Національний стандарт, п.2) від 29 листопада 2006 р. N 1655 м.Київ.

У відповідності до методики розрахунку індексу капітальних інвестицій: «капітальні інвестиції - інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік.».

Державний комітет статистики України наказ Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій (Методика, розд.1) 25.12.2009.

Результати дослідження допомогли запропонувати нам такі основні складові капітальних інвестицій: нове будівництво, придбання основних засобів, реконструкція основних засобів, модернізація основних засобів, розширення діючих об'єктів основних засобів, технічне переоснащення і підтримка потужностей підприємств, оновлення та модернізація устаткування, придбання інших необоротних матеріальних активів, виготовлення інших необоротних матеріальних активів, придбання нематеріальних активів, виготовлення нематеріальних активів, витрати по формуванню основного стада продуктивної і робочої худоби.

Отже, виходячи із вищесказаного, капітальні інвестиції є більш вузьким поняттям та можуть розглядатися як одна з форм інвестицій, але не як їх аналог. Окремо вважаємо за доцільне звернути увагу на те, як трактують поняття "інвестиції" в окремих нормативних актах (рис. 1.1).

Так, відповідно до Податкового кодексу України під інвестицією розуміють господарську операцію, що передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Дане визначення не враховує інвестиційних вкладень в оборотні засоби. Крім цього, обмін коштів на майно, чи майна на майно може означати лише зміну форми активів, а не нову інвестицію.

Такими цінностями можуть бути:

- ✓ гроші, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- ✓ рухоме й нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- ✓ майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- ✓ сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, навичок і виробничого досвіду, оформлених у вигляді технічної документації, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау");

- ✓ права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, устаткуванням, а також інші майнові права;
- ✓ інші цінності.

На наш погляд, фінансовою інвестицією можуть бути визнані вкладення, здійснені в інші (сторонні) суб'єкти господарювання з метою одержання прибутку, зростання вартості капіталу тощо.

Отже, бачення автора щодо вище висвітлених точок зору є наступним:

➤ було б помилково розкривати суть поняття інвестицій з точки зору тільки "затратного підходу", тобто зводячи трактування сутності інвестицій лише до затрат економічних ресурсів (видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного та оборотного капіталу). Тому є доцільно і необхідно виділити ще так званий "ресурсний метод" до визначення інвестицій. Самі по собі ресурси не можуть розглядатися як інвестиції, ними можуть бути лише вкладені ресурси. Разом з тим наявні матеріальні і фінансові ресурси відіграють важливу роль у масштабах і структурі реального інвестування;

➤ в процесі здійснення інвестицій інвестор керується принципом - "результат повинен бути достатнім для того, щоб відшкодувати понесені затрати і одержати вигоду";

➤ є неправильним ототожнювати інвестиції з капітальними вкладеннями, капітальним будівництвом. Капітальні вкладення можна вважати однією з форм реального інвестування, яке характеризує більш вузьку сферу діяльності, ніж інвестиційна діяльність в цілому;

➤ у більшості трактувань поняття "інвестицій" простежуємо такий взаємозв'язок: "витрачаємо ресурси, щоб одержати певний результат";

➤ у деяких науковців у визначеннях поняття "інвестицій" існують певні неточності (рис. 1.2).

Слід відмітити також, що заплановані підприємством інвестиції не будуть мати ніякого значення, якщо немає коштів для їх фінансування. А

тому інвестиції тісно пов'язані з фінансуванням, оскільки використання коштів передбачає їх наявність. Взаємозв'язок між інвестиціями і фінансуванням проявляється і в тому, що один і той же процес може бути як інвестиціями, так і фінансуванням. Інвестиції являють собою потік платежів, який починається з виплат і в подальшому передбачає надходження коштів. Фінансування - це потік платежів, який починається з надходжень, за якими йдуть виплати (повернення капіталу).

З точки зору банку, кредит - це інвестиції, з точки зору підприємства, кредит - це фінансування.

Завжди слід виходити з того, що для гарантії оптимальної по ліквідності і рентабельності фінансової рівноваги необхідно узгодити всі три структурних аспекти процесів інвестування і фінансування, а саме:

- 1) обсяг наданого капіталу;
- 2) упорядкування процесів інвестицій і фінансування у часі;
- 3) фінансові надлишки/витрати процесів інвестування і фінансування.

Для систематизації наявних альтернатив фінансування інвестиційних проектів, операційної діяльності та способів їх найбільш "сприятливого" залучення розглянемо так звану матрицю форм фінансування, показану в табл. 1.2.

Звичайно, неможливо дати однозначної рекомендації щодо вибору тієї чи іншої форми фінансування. В одних випадках фінансові ресурси слід формувати шляхом збільшення власного капіталу, в інших - на основі залучення додаткових позик.

На сьогодні основним джерелом внутрішніх інвестицій, як і в минулі роки, залишаються власні кошти підприємств, на які припадає майже 69 %. Освоєні обсяги інвестицій в основний капітал з Державного бюджету зменшились до 2,9 % загального обсягу інвестицій.

Ліва частина власних інвестиційних ресурсів підприємств припадає на амортизаційні відрахування.

Значним джерелом коштів для інвестицій на підприємствах є прибуток. Дуже незначна частина прибутків господарських організацій капіталізується в інвестиції.

Мало впливає на обсяг інвестицій довгострокове кредитування комерційних банків, не запроваджується іпотечне кредитування.

Отже, узагальнюючи вище сказане, можна уточнити економічну сутність поняття “капітальні інвестиції” як внутрішні інвестиції підприємства в основний капітал, які передбачають капітальне будівництво та придбання основних засобів, придбання та виготовлення інших необоротних активів з метою нарощення і отримання в довгостроковому періоді доходу, а також витрати, пов’язані з поліпшеннями об’єктів основних засобів, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання таких об’єктів (на відміну від існуючого визначення як інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів), що є передумовою правильного визнання та відображення цих об’єктів в бухгалтерському обліку.

1.2. Структура та класифікація капітальних інвестицій

При здійсненні інвестиційної діяльності особливого значення набувають форми і види інвестицій, від яких залежать правове положення суб’єктів інвестиційної діяльності, оподаткування, митний режим, дивідендна політика та багато інших чинників. Отже, проблема класифікації інвестицій носить як теоретичний, так і суто прикладний характер. Проте сьогодні такої чіткої класифікації у чинному законодавстві України немає.

Проаналізувавши основні нормативні акти, які регулюють інвестиційну діяльність, спробуємо дати, на нашу думку, найбільш загальну класифікацію

інвестицій, в тому числі класифікацію капітальних інвестицій [46].

Виділимо загальні критерії для всієї класифікації - це ступінь впливу інвестора на здійснення інвестиційної діяльності, інструмент, за допомогою якого опосередковується вкладення інвестицій в об'єкт інвестування та власне сам об'єкт інвестиційної діяльності.

В Законі України "Про інвестиційну діяльність (ч.2 ст.1.) дається приблизний перелік цінностей, які можуть бути інвестиціями:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції, та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання, інші матеріальні цінності);
- майнові права, що витікають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виробництва, але не запатентованих (ноу-хау);
- права користування водою, землею, ресурсами, будівлями, приміщеннями, обладнанням, а також інші майнові права; / інші цінності.

За цією ознакою можна класифікувати інвестиції, умовно поділивши їх на майнові та немайнові.

Немайнові інвестиції – усе те, що входить в поняття інтелектуальної власності. Ця категорія у самому загальному вигляді викладена у Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, підписаної у Стокгольмі 14.07.67р. Інтелектуальна власність включає права, що відносяться до літературних, художніх та наукових творів, виконавчої діяльності акторів, звукозаписів, радіо та телевізійних передач, винаходів у всіх галузях людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків, товарних знаків, фірмових найменувань а також інших прав, пов'язаних з

інтелектуальною діяльністю у виробничій, науковій, літературній та художній областях.

Усі інші категорії інвестицій відносяться до майнових інвестицій. Характерним для них є матеріальне (тілесне) вираження: фінанси, матеріальні цінності, речові права.

За джерелами інвестування інвестиції можна поділити на дві загальні великі групи:

1. іноземні інвестиції;
2. внутрішні (національні) інвестиції.

Іноземні інвестиції відрізняються від внутрішніх тільки одним – іноземним походженням капіталу. Хоча за законодавством України, іноземна інвестиція кваліфікується не за її іноземним походженням, а за іноземним походженням інвестора - це положення закріплено як у ст. 1 Закону України "Про режим іноземного інвестування" № 93/96-ВР так і в Положенні про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій, затвердженому постановою Кабміну Міністрів України №928. Це положення є, на наш погляд, необґрунтованим з теоретичної точки зору, оскільки при здійсненні інвестиційної діяльності першоосною є інвестиційні цінності та об'єкти інвестування, а не суб'єкти інвестиційної діяльності. Але крім того не є секретом, що більшість іноземних інвестицій належать вітчизняним підприємцям, які шукали обхідні шляхи для їх вкладення з метою отримання пільг, чи з метою легалізації капіталів.

За формами власності можна виділити дві великі групи інвестицій :

1. недержавні (приватні та колективні);
2. державні.

Хоча Законом України "Про власність" визначено приватну, колективну та державну форми власності, на наш погляд, слід розрізняти саме дві вказані вище групи. Це пояснюється тим, що інвестиції приватної чи колективної форми власності мають майже ідентичний правовий режим на

відміну від державних інвестицій, які в силу свого бюджетного походження та специфіки деяких категорій майна, що не може знаходитись у недержавній власності, мають специфічний правовий режим.

За видами діяльності виділяються:

1. реальні інвестиції;
2. фінансові інвестиції.

Поділ інвестицій на реальні та фінансові - це основна класифікація, яка розрізняє ці види інвестицій не тільки за формою внесення коштів, але й за визначеністю об'єктів вкладення капіталу, участю інвестора в реалізації інвестицій, способах вкладення та повернення капіталу.

Пересада А.А. крім реальних та фінансових інвестицій виділяє ще й інноваційні та інтелектуальні інвестиції [79, с.120]. На наш погляд, сферою інноваційних та інтелектуальних вкладень можуть бути лише конкретні об'єкти, реальні активи, тобто ці способи інвестування стосуються реальних інвестицій.

За періодом інвестування виділяють:

1. короткострокові інвестиції (інвестиції до 1 року);
2. довгострокові (інвестиції більше одного року).

Слід відмітити те, що окремі науковці (Єсипов В.Є, Косов В.В. та інші) зводять інвестиції лише до довгострокових вкладень, встановлюють мінімальний інвестиційний лаг на рівні одного року.

На нашу думку, поряд з довгостроковими мають право на існування і короткострокові інвестиції терміном до одного року. Це стосується насамперед фінансового інвестування через розміщення коштів у банках на депозитних вкладах, використання таких джерел фінансування інвестицій як короткострокові позичкові кошти.

Розширення сфери інвестиційної діяльності в бік скорочення інвестиційного лага є особливо важливим у країнах з перехідною (подекуди кризовою) економікою.

Надто високі ставки банківських відсотків, інфляційні процеси, високий інвестиційний ризик змушують інвесторів здійснювати вкладення у невеликі короткострокові проекти з коротким терміном повернення капіталу. Тому строк, на який вкладаються власні чи залучені позикові ресурси, не може бути критерієм при розмежуванні сфери інвестиційної і операційної діяльності.

Класифікацію інвестицій узагальнимо на рисунку 1.3.

В подальшому доцільно зупинитись на такому виді інвестицій як капітальні інвестиції.

Капітальні інвестиції групуються за різними ознаками:

- їх складом (технологічна структура капітальних вкладень);
- спрямуванням витрат (відтворювальна структура капітальних вкладень);
- за галузями народного господарства;
- способом здійснення будівельно-монтажних робіт; джерелами фінансування.

Дана класифікація капітальних інвестицій подана на рисунку 1.4.

Більш детально зупинимось на класифікації капітальних інвестицій за спрямуванням витрат, тобто відтворювальною структурою. За цією ознакою вони поділяються на нове будівництво, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення і підтримання потужностей діючих підприємств (див. рис 1.4).

При реконструкції необхідно забезпечити:

- впровадження маловідходної або безвідходної технології та створення гнучких виробництв;
- скорочення кількості робочих місць;
- підвищення продуктивності праці;
- зниження матеріаломісткості виробництва і собівартості продукції тощо.

Технічне переоснащення діючих підприємств - це комплекс заходів, спрямованих, на підвищення техніко - економічного рівня окремих виробництв, цехів і дільниць на основі впровадження передової техніки і технології, механізації та автоматизації виробництва, модернізації та заміни застарілого і фізично зношеного устаткування новим, більш продуктивним, а також на вдосконалення діяльності загальнозаводського господарства й допоміжних служб.

Метою технічного переоснащення діючих підприємств є збільшення виробничих потужностей, випуску продукції та поліпшення її якості при одночасному зростанні продуктивності праці та скороченні кількості робочих місць, зниженні матеріаломісткості, а також поліпшенні інших техніко – економічних показників діяльності підприємства в цілому.

Отже, слід зазначити, що конкретна інвестиція в рамках конкретної діяльності під впливом симбіозу вище вказаних ознак набуває таких форм, що визначити її характер за кількома критеріями неможливо. Проте слід мати відправні точки поєднання яких дасть змогу визначити економіко-правову сутність конкретної інвестиції. Тому, суб'єкти інвестиційної діяльності повинні брати до уваги не тільки кількісні та якісні характеристики інвестиції, а й весь комплекс ознак, що буде запорукою ефективності вкладень, дасть можливість уникнути непорозумінь між партнерами.

1.3. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні

В умовах загострення конкурентоспроможності стійкий розвиток вітчизняних підприємств неможливий без здійснення інвестиційної діяльності. Для вирішення соціально-економічних та екологічних питань необхідні значні вливання коштів, які Україна не спроможна фінансувати за рахунок бюджету. Тому гостро постає проблема залучення іноземних інвестицій в економіку країни. У країнах Центральної Європи в результаті

лібералізації правового регулювання відносно іноземних інвестицій і створення рівних умов конкуренції з вітчизняними інвесторами інвестиційний клімат покращився. Разом з тим, зважаючи на глобальну кризу, яка збільшила політичні, макроекономічні, комерційні ризики, ризикованість інвестування в Україні, за оцінками експертів Європейського центру досліджень, є найвищою (80 %) [4, с 69].

Саме інвестиції формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі і визначають конкурентні позиції країн на світових ринках. Інвестиційна діяльність, а також сукупність практичних дій з реалізації інвестицій є одними з основних засобів зростання національного доходу.

Комісар ЄС з питань розширення та європейської політики сусідства Йоханнес Хан заявляє, що сьогодні Україна не є привабливою для іноземних інвестицій. Про це Хан заявив на брифінгу.

«Зараз Україна не є привабливою для іноземних інвесторів. Ситуація повинна змінитися у багатьох напрямках, тому я підкреслив (в ході зустрічей з українською стороною) важливість зусиль щодо реформ, які необхідні для того, щоб перетворити Україну на сучасну, мирну, демократичну і багату державу, менш вразливу до зовнішнього тиску», - сказав він [108].

Систематизація економічної літератури з питань інвестиційної діяльності дозволила визначити фактори, які найбільш суттєво впливають на таку діяльність [92]:

- кон'юнктура товарного ринку, яка визначається значною мірою рівнем і структурою сукупного попиту;
- заощадження домашніх господарств та умови їх трансформації в інвестиції;
- механізм регулювання грошово-кредитного ринку, відсоткова ставка, яка впливає на доступність кредиту;
- рівень інфляції - для оцінки реальної відсоткової ставки та реальної вартості інвестицій;

- дефіцит бюджету, що може вплинути на формування централізованих джерел фінансування інвестицій;
- норма накопичення основного капіталу;
- політична та законодавча стабільність;
- податки;
- науково-технічний прогрес, який стимулює впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Обсяг інвестицій в основний капітал, капітальні інвестиції та прямі інвестиції в Україну є основними показниками, які характеризують інвестиційну діяльність.

Інвестиційні процеси в державі характеризуються значними розбіжностями між інвестиційними вкладеннями та інвестиційними потребами, погіршенням технологічної й відтворювальної структури, обмеженими можливостями фінансування інвестицій з різних джерел, що в сукупності негативно впливає на відтворювальні процеси в державі, призводить до зростання ризиків і формування несприятливих умов інвестування [3, с. 6].

Розвиток економіки держави залежить від ефективності реалізації інвестицій суб'єктами господарювання. Особливо це стосується капітальних інвестицій в основні фонди й виробничі потужності. Обсяги капітальних інвестицій поки що залишаються на невисокому рівні через несприятливий інвестиційний клімат, який спричинений низкою проблем, зокрема: нестабільність і недосконалість нормативно-правової бази, політична нестабільність, недостатній рівень розвитку валютного регулювання, нерозвинутість фондового ринку, значний податковий тиск, низький рівень забезпечення привабливості об'єктів інвестування, мало ефективна інвестиційна діяльність банків, низький рівень трансформації заощаджень населення в інвестування, недостатня кількість вільних економічних та офшорних зон, корупційні процеси та інші.

Для визначення заходів, які сприяли б стабілізації розвитку економіки України, захисту і надходженню капітальних інвестицій на макро- і мікрорівнях, важливим є дослідження ситуації з їх обсягом та структурою в попередні роки. За роки незалежності Україна пережила значні коливання в інвестиційному процесі. Трансформаційна економічна криза призвела до значних інвестиційних втрат. Так, за даними Держкомстату України у 1997 р. порівняно з 1990 р. обсяг інвестицій у порівняльних цінах скоротився у п'ять разів. Лише в 1998 р. було зупинено інвестиційну кризу і приріст інвестицій в основний капітал склав 6,8 відсотка. У 1999 році внаслідок світової фінансової кризи 1998 року приріст інвестицій знизився до 0,4 відсотка. У наступні роки інвестиції зростали дуже нерівномірно, з великими перепадами.

Як свідчать дані діаграми (рис. 1.5) з 2005 по 2008рр відбувалося досить активне збільшення обсягу капітальних інвестицій. Зокрема, в 2008 у порівнянні із 2005 вони зросли в 2.4 рази. З 2009 по 2011 роки відбувався деякий спад в інвестиційній діяльності.

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ,

млрд. грн.

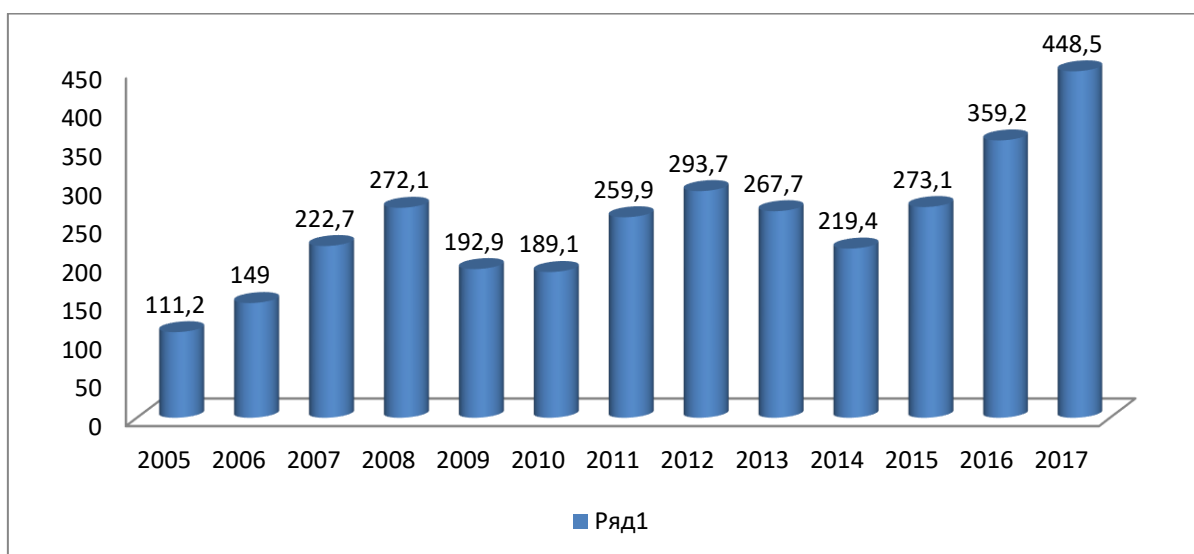

Рис. 1.5. Динаміка капітальних інвестицій в Україні за 2005 – 2017 роки

Таблиця 1.3.

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЗА ВИДАМИ АКТИВІВ ЗА 2010-2017 роки

(млн.грн.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
інвестиції у матеріальні активи	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1	254730,9	347390,5	432039,5
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0	45609,8	44864,9	53371,8
нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	43330,9	59398,3	65605,2
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	50948,7	67517,1	78563,5
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	84423,2	123133,3	154721,7
транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4	19650,0	36685,7	60123,9
Земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	1441,8	1915,8	1994,0
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	2762,6	3162,7	3727,9
інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	6563,9	10712,7	13931,5
інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	18385,5	11825,6	16422,0
з них:								
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, аторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3044,0	4101,9	3655,9	5631,5	2974,3	12457,8	4180,8	5717,7
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	3254,0	3409,1	3477,6	3207,3	4908,4	6315,5	8196,4

Разом з тим, варто особливо відзначити, що незважаючи на агресію Росії, починаючи із 2015 року в Україні окреслилася позитивна тенденція збільшення капітальних інвестицій.

Як свідчать дані табл.1.3. з початком фінансової кризи (2008р.) в Україні різко зменшився обсяг капітальних інвестицій. Так, в 2009р. в порівнянні із 2008 р. він зменшився на 79196 млн.грн., тобто на 29,1 відсотка. В 2010 році спад продовжився і відповідно в порівнянні до 2008 року склав 83013 млн.грн. (30,5 відсотка).

Однак, відродно відзначити, що у 2011 році зниження обсягу капітальних інвестицій припинилося, хоча рівень 2008 (передкризового) року ще недосягнутий. Безумовно цьому, в значній мірі, сприяла завершальна стадія підготовки України до проведення Євро-2012 (чемпіонату з футболу), яка вимагала значних капітальних інвестицій.

Варто особливо відзначити, як зазначалося вище, що незважаючи на агресію Росії, починаючи із 2015 року в Україні почалися позитивні зрушення в інвестиційній діяльності. Так, в 2015 році обсяг капітальних інвестицій вже перевершив передвоєнний 2013 рік на 23243 млн.грн., а в 2017 році таке збільшення склало 180% (+198,6 млн.грн.).

Разом з тим, аналізуючи дані табл.1 слід відзначити, як негативний фактор, на досить незначну питому вагу капітальних інвестицій у нематеріальні активи, а саме в межах 4 відсотків (3,8% -2010 р.; 3,9% - 2011р.; 3,0% - 2012р.; 4,0% - 2013р.; 3,3% - 2014р.; 3,3% - 2016р.) 3,7% - 2017р.).

Необхідно зауважити, що дана негативна тенденція збереглася і в 2017 році (3,7 відсотка). Тільки в 2015 році питома вага капітальних інвестицій у нематеріальні активи склала 7 відсотків.

Питому вагу капітальних інвестицій у нематеріальні активи з 2010 по 2017 роки показано на діаграмі (рис. 1.6.).

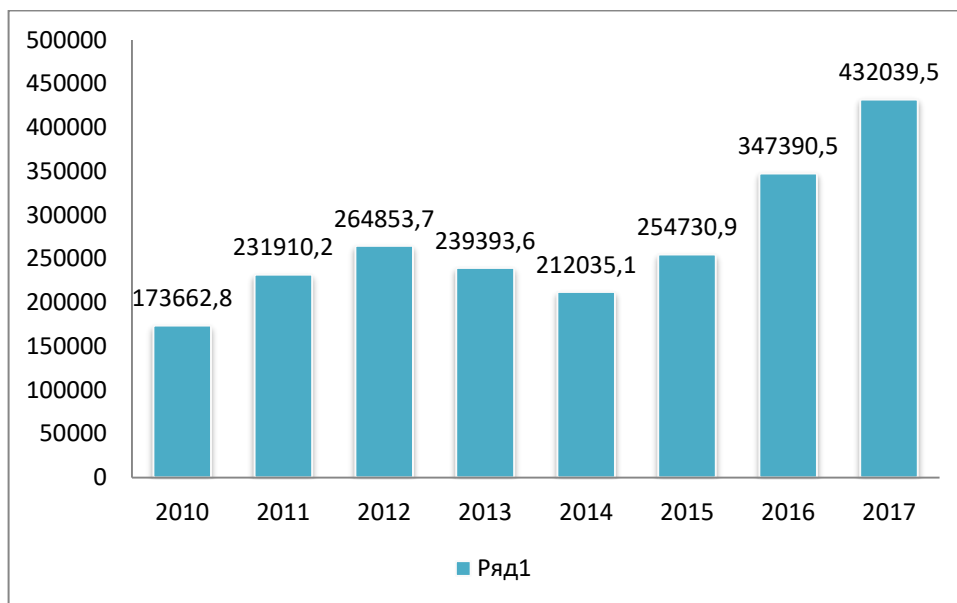
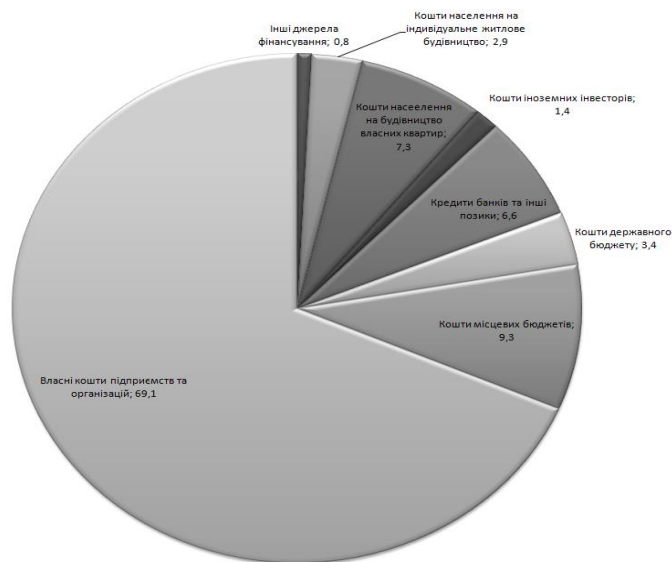

Рис. 1.6. Обсяг капітальних інвестицій у нематеріальні активи за 2010 – 2017 роки (млн.грн.)

Важливу роль у збільшенні капітальних інвестицій відіграє структура джерел їх фінансування рис. 1.7.

Статистичний щорічник України за 2017 рік Державна служба статистики України

Рис.1.7. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2017 році

Як видно із даних рис.1.7. основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у 2017 році були власні кошти підприємств і організацій

їх питома вага в загальному обсязі джерел фінансування склала 69.1%.

Друге місце належить коштам місцевих бюджетів (9.3%). Такий результат в значній мірі спричинений успішними реформами в сфері децентралізації влади. Необхідно відзначити досить незначну участь держави – 3,4%, і особливо іноземних інвесторів – 1,4%.

Якщо розглянути дану проблему в динаміці (табл. 1.4.) то можна відзначити, що основним джерелом фінансування в Україні протягом 2010 - 2017 рр. залишилися власні кошти підприємств та організацій і їх частка в загальному обсязі інвестицій у основний капітал коливалась від 61,2% (2011р.) до 71,0% (2014р.).

Важливе місце в інвестиційній діяльності належить бюджетному інвестуванню, проте в загальному обсязі інвестування кошти державного бюджету мають незначну частку і знаходяться в середньому на рівні 1,2 – 6,0%. Виключенням став лише 2011 рік де їх питома вага відповідно склала 7,2%, що в значній мірі пояснюється підготовкою до Євро-2012.

Разом з тим, як зазначалося вище, в результаті початку реформ з децентралізації влади, починаючи із 2015 і по 2017 рік окреслилася позитивна тенденція збільшення капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів (відповідно по роках 5,2%; 7,5%; 9,3%).

Однак, слід відзначити продовження негативної тенденції щодо зменшення частки коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі джерел фінансування інвестицій в основний капітал (1,4% - 2017р.).

Таблиця 1.4.

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ФІНАНСУВАННЯ

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показники								
У фактичних цінах, млн.грн.								
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
у тому числі за рахунок коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260,0	26817,1	41565,5
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4
коштів населення на будівництво власних квартир	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3
Відсотків до загального обсягу								
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок коштів державного бюджету	5,7	7,2	6,0	2,5	1,2	2,5	2,6	3,4
коштів місцевих бюджетів	3,2	3,2	3,1	2,4	2,7	5,2	7,5	9,3
власних коштів підприємств та організацій	61,7	61,2	62,6	66,3	71	67,4	69,2	69,1
кредитів банків та інших позик	12,6	15,2	14,5	14,0	10,0	7,6	7,5	6,6
коштів іноземних інвесторів	2,1	2,1	1,8	1,7	2,6	3,0	2,7	1,4
коштів населення на будівництво власних квартир	10,5	7,2	8,3	10,0	10	11,7	8,3	7,3
інших джерел фінансування	4,3	3,9	3,7	3,2	3,0	2,4	2,1	2,9

Отже, потрібно зробити висновок, виходячи із реалій сьогодення, що інвестиції є сьогодні тим ресурсом, який, у всякому разі в найближчій перспективі, може найбільш вагомо сприяти підвищенню ефективності функціонування українських підприємств, а відтак, і розвитку відповідних територій і міст, політичному соціальному захисту громадян

Від уміння інвестувати залежать розквіт чи занепад власного виробництва, можливості вирішення соціальних і екологічних проблем, сучасний рівень та потенційний динамізм фізичного, фінансового і людського капіталів.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

У першому розділі дипломної роботи досліджено економічний зміст капітальних інвестицій у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці, визначено місце і значення капітальних інвестицій для підприємства, розглянуто джерела їх фінансування; вивчено структуру та класифікацію капітальних інвестицій за різними ознаками, проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні.

РОЗДІЛ II

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1. Основи обліку та оцінка капітальних інвестицій: міжнародний і вітчизняний досвід

Основними завданнями обліку капітальних інвестицій є : систематичний контроль за ефективним використанням коштів, призначених на капітальні інвестиції; контроль за виконанням програми капітальних робіт та витрат; правильне і своєчасне документальне відображення обсягу виконаних робіт та всіх видів видатків; точне визначення фактичної собівартості введених у дію об'єктів і витрат на незавершене будівництво; контроль за додержанням фінансової дисципліни на будівництві; контроль за економічним витрачанням матеріальних і трудових ресурсів у здійсненні капітальних інвестицій; контроль за виконанням кошторису накладних витрат і правильним їх включенням у собівартість введених в дію об'єктів.

Інформація про капітальні інвестиції підлягає розкриттю:

- в Звіті про фінансовий стан (Баланс) – за статтею «Незавершене виробництво» по вартості незавершеного будівництва (включаючи устаткування для монтажу), що здійснюється для власних потреб підприємства, а також у сумі авансових платежів для фінансування такого будівництва;
- в Звіті про сукупний дохід (Звіті про фінансові результати) – за статтями «Інші доходи» і «Інші витрати» відповідно в розмірі доходів і собівартості реалізації необоротних активів;
- в Звіті про рух грошових коштів – за статтями «Реалізація необоротних активів» – у сумі коштів, що надійшли від продажу необоротних активів; «Придбання необоротних активів» – у сумі виплат коштів для придбання таких активів; «Інші надходження» – у сумі інших надходжень коштів, що не можуть бути класифіковані як фінансова

діяльність (цільові надходження для фінансування капітальних інвестицій); «Чистий рух грошових коштів» – у розмірі результату руху грошових коштів від надзвичайних подій, зв'язаного з цією діяльністю;

- в Звіті про власний капітал – за статтями «Дооцінка незавершеного будівництва» і «Уцінка незавершеного будівництва» у сумі даних, що відбивають відповідно збільшення або зменшення власного капіталу в результаті переоцінки незавершеного будівництва;
- в Примітках до фінансової звітності – облікова політика щодо принципів оцінки капітальних інвестицій і методів їхнього обліку; інформація про капітальні інвестиції, що не включається безпосередньо у фінансові звіти, однак є обов'язковою для розкриття відповідно до вимог перерахованих П(С)БО; інформація про капітальні інвестиції, що містить додатковий аналіз статей, за якими вони представлені в звітності, і необхідні для забезпечення її зрозумілості і вірогідності.

Незважаючи на зміни в обліку капітальних інвестицій, що відбулися з введенням у дію 1 січня 2000 р. нового Плану рахунків і національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО), в обліку капітальних інвестицій покищо існують проблеми, які не сприяють формуванню достовірної інформації про їх обсяги і результати інвестиційної діяльності в звітності підприємств. А тому питання щодо обліку капітальних інвестицій і надалі залишається неповністю врегульованим.

Проаналізувавши зміст прийнятих стандартів можна дійти висновку, що ще не всі важливі ділянки обліку охоплені ними. Насамперед, це стосується обліку інвестицій. Якщо методика обліку фінансових інвестицій регламентується окремим П(С)БО 12, методика обліку доходів і витрат від інвестиційної діяльності регламентується відповідно стандартами 15 "Дохід" і 16 "Витрати", то порядок ведення обліку капітальних інвестицій ще донедавна відображалося фактично лише в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 (далі - Інструкція № 291).

Частково принципи оцінки капітальних інвестицій розкрито в П(С)БО 7 "Основні засоби" та П(С)БО 8 "Нематеріальні активи", оскільки саме через здійснення капітальних інвестицій в основному придбаваються такого роду необоротні активи. Після змін (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 10 грудня 2002 року за № 962/7250) до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку, в П(С)БО 7 "Основні засоби" появилася додаткова інформація щодо обліку капітальних інвестицій, зокрема, стандарт доповнений таким новим терміном як "незавершені капітальні інвестиції" (п.4 доповнений абзацом шістнадцятим). Аналогічним терміном доповнений стандарт бухгалтерського обліку № 8 "Нематеріальні активи".

Таким чином, згідно П(С)БО 7 "Основні засоби" під терміном "незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи" розуміють - капітальні інвестиції у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання об'єктів необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, а також авансові платежі для фінансування будівництва.

Згідно П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" під терміном "незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи" розуміють - капітальні інвестиції у придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося.

На наш погляд, у вищезгаданих стандартах є не зовсім вдало вжитий термін "незавершені капітальні інвестиції", оскільки поява останніх передбачає наявність терміну "завершені". Якщо капітальні інвестиції в об'єкти необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, вважаються незавершеними, то об'єкт, який введений в експлуатацію, не можна вважати завершеною капітальною інвестицією, тому що, дана операція не буде такою інвестицією. Отже, цілком виправдано було б

замінити в П(С)БО 7, 8 термін "незавершені" на інший, або просто дати загальне визначення капітальним інвестиціям.

Є неточністю віднесення незавершених капітальних інвестицій і виділення їх окремою групою в класифікації основних засобів. Взагалі, під класифікацією розуміють розподіл, розміщення чогось за однорідними групами. Основні засоби та інвестиції - це різні за суттю та змістом економічні елементи. Якщо основні засоби - це матеріальні активи (реальні об'єкти), то незавершені капітальні інвестиції - це капітальні інвестиції, під якими у свою чергу розуміють операції (процес) з вкладення грошових і матеріальних ресурсів у будівництво та придбання тих де основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів. А тому, з метою раціональної організації і ведення бухгалтерського обліку, вважаємо за доцільне класифікувати основні засоби без виділення в їх складі такого елемента, як незавершені капітальні інвестиції.

Звичайно, доповнення П(С)БО 7, 8 терміном, який безпосередньо стосується обліку капітальних інвестицій є тільки позитивним моментом в сторону покращення розкриття інформації в стандартах. Проте, це не вирішило основної проблеми. І на далі, для встановлення правил обліку капітальних інвестицій необхідно керуватися багатьма нормативними документами, що регулюють організацію бухгалтерського обліку об'єктів капітальних інвестицій, а саме, вже вище згадані П(С)БО 7 "Основні засоби", П(С)БО 8 "Нематеріальні активи", П(С)БО 16 "Витрати"; і на далі облік капітальних інвестицій окремим стандартом не регламентується, на відміну від фінансових інвестицій, облік яких регламентується П(С)БО 12 "Фінансові інвестиції".

На нашу думку, обмеженість інформації щодо обліку капітальних інвестицій в національних стандартах пояснюється наближеністю останніх з кожним роком до міжнародних правил і принципів, що склалися в передових країнах з ринковою економікою. Сьогодні національні стандарти з бухгалтерського обліку відповідають М(С)БО вже приблизно на 95%.

Необхідно наближати національний облік до прогресивних західних систем, для порозуміння складати фінансову звітність за показниками і правилами, що виробилися у світовій практиці. Але не треба забувати те, що облік в кожній державі має свої певні особливості: там є свої переваги, є моменти, які можна запровадити і в Українв, але в той же час є свої проблеми і свої протиріччя в організації обліку об'єкта відповідно до його економічної природи, сутності і змісту.

Взагалі, у світовій практиці рідко виділяються як окремі облікові номенклатури капітальні інвестиції. Аналізуючи зміст міжнародних стандартів бухгалтерського обліку можна помітити ряд суперечливих і проблемних питань, що стосуються порядку відображення в обліку і розкриття у звітності витрат, які пов'язані із здійсненням капітальних інвестицій. При цьому проблема полягає не в окремих, локальних особливостях ведення обліку, а в тому, як власне його організувати і які інвестиційні операції згідно МСБО варто вважати капітальними інвестиціями, тобто що є предметом обліку капітальних інвестицій у міжнародній теорії і практиці.

Так, у пунктах 1, 3 МСБО 25 "Облік інвестицій" говориться про те, що він повинен застосовуватися для обліку і розкриття інформації про інвестиції, але не стосується:

- основ визнання отриманих відсотків, ліцензійних виплат,
- дивідендів і ренти по інвестиціях;
- інвестицій в дочірні компанії;
- інвестицій в асоційовані компанії;
- інвестицій в спільну діяльність;
- фінансової оренди.

Про капітальні інвестиції не згадано в жодному з перерахованих пунктів. У п.6 МСБО 25, що розкриває форми інвестицій, зафіксовано: "Більшість інвестицій представляють фінансові права, але деякі є матеріальними, такі як інвестиції в землю чи будинки ...".

МСБО 7 "Звіт про рух грошових коштів" також свідчить про приналежність капітальних інвестицій до інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів: згідно п.16 (а) МСБО 7 прикладами руху коштів від інвестиційної діяльності є грошові платежі для придбання основних засобів, нематеріальних і інших довгострокових активів з метою використання їх у виробничих цілях.

Таким чином, МСБО 25 "Облік інвестицій" практично цілком присвячений фінансовим, а не капітальним інвестиціям. Крім фінансових вкладень, у МСБО 25 застосовується поняття інвестиційної власності і розглянутий порядок її обліку. В п. 4 МСБО 25 "Облік інвестицій" наголошується, що основні засоби (інші, ніж інвестиційна власність) не є інвестиціями. Під інвестиційною власністю розуміється інвестиція у землю або будівлі, які в основному не зайняті або не використовуються в операціях підприємством-інвестором, чи іншим підприємством тієї ж групи, що й підприємство-інвестор. Тобто за МСБО визнаються інвестиціями лише матеріальні довгострокові активи, які не приймають участі в операційній діяльності, а призначені для їх вкладення в інші об'єкти з метою одержання прибутку або інших вигод.

Стандарт дозволяє утримувати таку інвестиційну власність і відображати їх в обліку як:

- а) основні засоби, що відповідно до облікової політики амортизуються згідно з вимогами МСБО 16 "Основні засоби".
- б) довгострокові інвестиції, що відображаються в обліку за справедливою вартістю з систематичним проведенням дооцінок.

Вважається, що переоцінка таких активів з доведення їх справедливої вартості до ринкової ціни є більш суттєвою ніж амортизація.

Отже, підсумовуючи вищесказане зазначимо, що в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку термін "інвестиції" стосується в основному фінансових операцій, пов'язаних з вкладенням коштів у цінні папери, інші

фінансові інструменти, придбані на стороні. Крім того, в міжнародній теорії і практиці не передбачено таких активів як капітальні інвестиції - спорудження і придбання основних засобів для власних виробничих і господарських потреб за МСБО не вважається інвестицією. Такий підхід, на нашу думку, призводить до недооцінки само інвестування, тобто розширення матеріальної бази підприємств за рахунок внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Здійснення інвестицій в обліку не слід розглядати виключно як витрати, тому що вони є за своїм економічним змістом певним процесом, діяльністю. І тому, щоб не звужувати коло об'єктів обліку та показників інформаційного забезпечення капітальних інвестицій автором пропонується виділяти об'єкти бухгалтерського обліку інвестиційної діяльності підприємства зі здійснення капітальних інвестицій, зважаючи на те, що інвестиційна діяльність – це діяльність підприємства, яка передбачає передінвестиційну фазу, процеси вкладення капіталу (інвестування) та забезпечення віддачі інвестицій.

Відповідно в першій фазі об'єктами бухгалтерського обліку діяльності підприємства зі здійснення капітальних інвестицій здійснюється облік майна підприємства та джерел його утворення відповідно до основних класифікаційних ознак інвестиційних ресурсів.

В другій фазі об'єктами бухгалтерського обліку виступають: нове та додаткове будівництво, монтаж об'єктів основних засобів, придбання основних засобів, реконструкція, модернізація, капітальний ремонт основних засобів, придбання та виготовлення інших необоротних активів, придбання та створення нематеріальних активів.

В кінцевій фазі об'єктами обліку виступають результати інвестиційної діяльності: або зростання необоротних активів на підприємстві, або прибуток чи збиток, отриманий внаслідок продажу об'єктів капітальних інвестицій.

Для повного розкриття об'єктів бухгалтерського обліку інвестиційної діяльності зі здійснення капітальних інвестицій необхідно визначити їх місце в системі бухгалтерського обліку, через зв'язок зі стадіями кругообігу капіталу,

які розкриваються через інформаційні потоки за трьома процесами: придбання (стадія Г–Т), виробництва (стадія Т– В – Т') та реалізації (стадія Т'– Г')

В той же час, в Україні, незалежно яким видом діяльності займається підприємство, фірма на сьогодні практично не має таких, які б не здійснювали капітальні інвестиції в придбання основних засобів (чи то машин і механізмів, чи то устаткування, комп'ютерів, програмного забезпечення, чи то просто капітальні інвестиції в придбання простого калькулятора).

Таким чином, аналіз змісту інформації щодо обліку капітальних інвестицій показав, що його доцільно розширити і більше конкретизувати. Це можна зробити в окремому положенні (стандарті) бухгалтерського обліку. А тому, є доцільним ввести окремий стандарт для обліку капітальних інвестицій. В запропонованому стандарті необхідно дати визначення інвестицій взагалі і капітальних зокрема, охарактеризувати їх технологічну і відтворювальну структури, види оцінок, можливість переоцінки, порядок вибуття, розкриття інформації у Примітках до річної фінансової звітності.

У процесі збору, реєстрації, обробки та узагальнення інформації щодо капітальних інвестицій важливим питанням є їх оцінка. Придбання основних засобів, інших необоротних активів згідно з міжнародними і національними стандартами повинно відображатися в бухгалтерському обліку за первісною оцінкою. МСБО 16 за первісну вартість визнає фактичну собівартість придбання включаючи доставку, установку та інші витрати, безпосередньо пов'язані з приведенням активу у робочий стан.

У національному П(С)БО 7 поняття собівартості щодо придбаних необоротних активів не застосовується.

Звертається увага на витрати, які можуть бути віднесені до первісної вартості: сплачені суми постачальникам активів, мито і реєстраційні платежі, витрати зі страхування, на доставку і монтаж, інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням об'єктів до робочого стану. Водночас у визначенні терміну первісної вартості наголошується, що вона представляє собою

історичну (фактичну) собівартість або справедливу вартість придбаного (створеного) активу.

У даному визначенні необхідно було б звернути увагу на те, що у первісну вартість входять не лише витрати на придбання активів, але й вартість робіт, пов'язаних з поліпшенням (модернізацією, добудовою, реконструкцією) основних засобів, що приведуть до збільшення у майбутньому економічних вигод.

Одним з основних методів оцінки, який застосовується при встановленні первісної оцінки, є визначення справедливої вартості об'єктів.

За справедливою вартістю повинні зараховуватися на баланс безоплатно одержані активи, внески засновників (учасників), об'єкти, одержані у порядку обміну. П(С)БО 7 визначає, що у випадку, якщо залишкова вартість об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу, то підприємство може переоцінювати цей об'єкт. Таким чином, як у міжнародних стандартах так і у національних такий підхід є альтернативним ("переоцінка, - зазначено у МСЕО 16, - повинна проводитися з достатньою регулярністю, так, щоб балансова вартість суттєво не відрізнялася від тієї, що була визначена при застосуванні справедливої вартості на дату балансу").

Донедавна у вітчизняному законодавстві такий підхід був віднесений до рангу обов'язкових (переоцінка дозволялася лише у тому випадку, якщо залишкова вартість об'єкта була більшою ніж на 10 % від справедливої вартості). На нашу думку, відміна порядку обов'язкової дооцінки (уцінки) основних засобів, інших необоротних активів є позитивним моментом в обліку, оскільки це дозволило вирішити ряд проблем. Наприклад, часті переоцінки, зміна вартості призводили до значних ускладнень у визначенні зносу, залишкової вартості при вибутті, списанні і ліквідації об'єктів.

Враховуючи постійні інфляційні процеси в нашій державі ліквідація 10 % межі дозволила багатьом підприємствам зменшити додаткові витрати коштів, які були пов'язані з організацією аналітичного обліку первісної вартості,

результатів переоцінки, зносу, залишкової вартості по кожному об'єкту; постійним залученням ліцензованих експертів до здійснення переоцінки. Не рідко ці процеси на підприємстві вступали у протиріччя з загальноприйнятим у світовій практиці обліку обмеженням, коли затрати на облікову інформацію не можуть переважати вигоду від неї.

Необхідність приведення оцінки основних засобів до рівня справедливої вартості диктується вимогами як фінансового, так і податкового обліку. Адже реальність валюти балансу в кінцевому підсумку залежить від того, наскільки точно є оцінка активів підприємства. У податковому обліку реальна оцінка основних засобів насамперед є передумовою об'єктивного визначення суми амортизації, а значить - коригування оподаткованого прибутку.

Неправильна оцінка основних засобів у фінансовому обліку викривляє опосередковано через амортизацію витрати виробництва, фінансові результати.

Таким чином, об'єктивна оцінка капітальних інвестицій дає змогу отримати інформацію про:

- вартість об'єкта капітальних інвестицій та його окремих елементів;
- склад та величину витрат, понесених у зв'язку зі здійсненням капітальних інвестицій.

Взагалі слід відмітити, що особливістю вітчизняної методики обліку капітальних інвестицій у порівнянні з обліком придбання необоротних активів за МСБО є те, що згідно з запровадженою в Україні методологією будь-які капітальні витрати, що пов'язані з придбання (спорудженням, модернізацією) основних засобів, інших необоротних активів повинні проводитися через рахунок "Капітальні інвестиції".

У більшості європейських країн витрати на спорудження основних засобів попередньо групуються на рахунку "Незавершене будівництво", з якого готові до експлуатації об'єкти переносяться на рахунок "Основні засоби". У деяких країнах (Франції, Бельгії та ін.) існує більш поглиблений облік капітальних інвестицій. Придбання основних засобів, інших необоротних

активів відображається прямим записом у дебет відповідних рахунків з кредиту розрахунків з постачальниками.

Організація синтетичного та аналітичного обліку капітальних інвестицій в Україні відрізняється від міжнародних стандартів. Порівнюючи попередній та новий плани рахунків бухгалтерського обліку, можна сказати, що рахунок 15 "Капітальні інвестиції" є " правонаступником" колишнього рахунка 33 "Капітальні вкладення". В більшості випадків рахунок 33 "Капітальні вкладення" використовувався, як правило, державними підприємствами для відображення операцій з придбання та будівництва основних засобів. На підприємствах приватної форми власності та господарських товариствах цей рахунок застосовувався лише при будівництві об'єктів основних засобів господарським способом. Придбання основних засобів відображалось без його використання, а дрібні витрати, пов'язані з доставкою та навантажувально-розвантажувальними роботами включались до складу поточних витрат діяльності.

В окремих випадках "ігнорування" рахунку 33 "Капітальні вкладення" призводило до заниження фактичної вартості придбаних основних засобів з одночасним завищенням поточних витрат підприємства та недостовірного відображення в бухгалтерській та статистичній звітності інформації про здійснені інвестиції.

Проте, треба позитивно оцінити той факт, що в кінці вісімдесятих років в обліку була детально представлена система ресурсного забезпечення інвестицій. Паралельно з веденням обліку капітальних витрат підприємства повинні були давати інформацію про джерела їх покриття.

Облік фінансування капітальних вкладень здійснювався на синтетичних і аналітичних рахунках у розрізі окремих джерел і ресурсів: бюджетних асигнувань; власних коштів підприємства, акумульованих у результаті розподілу прибутку, нарахування амортизації, заохочувальних і спеціальних фондів; банківських позик та інших позичкових ресурсів. Облік інвестиційних

ресурсів проводився також з позиції відношення до плану, тобто здійснювався контроль за дотриманням суб'єктами господарювання першочергового фінансування об'єктів, що входять у державний план.

Недотримання цих правил, а також незабезпечення здійснених капітальних інвестицій фінансуванням розцінювалося як грубе порушення фінансової дисципліни, вважалося іммобілізацією (вилученням) оборотних коштів на невиробничу діяльність. Для посилення контролю за забезпеченням здійснених капітальних витрат фінансовими ресурсами до середини вісімдесятих років підприємства зобов'язані були складати окремий баланс по капітальних вкладеннях, або відображати їх в окремому розділі активу і пасиву основного балансу. Цей розділ автономно балансувався, тобто був свого роду суббалансом в основному балансі підприємства.

Такий порядок обліку та інформаційного представлення інвестицій і їх ресурсного забезпечення мав певні позитивні результати. Він дисциплінував підприємства щодо використання ресурсів, давав можливість власникам і управлінцям реально оцінити потреби і фінансові можливості в реорганізації, розширенні матеріальної бази, дозволяв державним органам на підставі звітних даних контролювати капітальні затрати та їх ресурсне забезпечення у розрізі відомств, галузей, регіонів.

2.2. Документальне оформлення обліку капітальних інвестицій

Синтетичний облік капітальних інвестицій відповідно до Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 рекомендовано здійснювати у Журналі 4, а аналітичний - у Відомості 4.1.

Однак аналіз змісту названих регістрів дає змогу зробити висновок, що будова журналу в цілому відповідає вимогам користувачів, чого не можна

сказати про відомість. Так, зокрема, більш цінною інформацією для управління є дані про капітальні інвестиції в розрізі об'єктів, а не окремих видів робіт з капітального будівництва, як це має місце у відомості. Якщо підприємство здійснює будівництво кількох об'єктів, то із цього реєстра не буде видно, на який саме об'єктах виконано роботи.

При характеристиці витрат капітального будівництва, виконаних господарським способом, у відомості наводиться перелік калькуляційних статей (1.11 - 1.15). Цей перелік не зовсім враховує вимоги П(С)БО 16 "Витрати" і П(С)БО 18 "Будівельні контракти". Так, зокрема, в ньому відсутні інші прямі витрати та загальновиробничі (загальнодільничні) витрати, які включаються до собівартості будівельно-монтажних робіт. Інформація про витрати в розрізі калькуляційних статей є цінною, якщо вона подана за об'єктами будівництва (центрами витрат) або центрами відповідальності.

Таким чином, даний обліковий реєстр має ряд недоліків, а саме:

- по-перше, форма Відомості 4.1 не пристосована для пооб'єктного обліку капітальних витрат;
- по-друге, у ньому не передбачено ведення обліку витрат наростаючим підсумком з початку будівництва, реконструкції;
- по-третє, перелік калькуляційних статей (1.11 - 1.15), який наведений у даній відомості, не зовсім враховує вимоги П(С)БО 16 "Витрати" і П(С)БО 18 "Будівельні контракти".

Такий підхід до організації аналітичного обліку капітальних інвестицій не можна назвати раціональним.

З врахуванням зазначених зауважень пропонуємо вдосконалити структуру реєстру з аналітичного обліку капітальних інвестицій Відомість 4.1, а саме:

- 1) передбачити пооб'єктний облік капітальних інвестицій в розрізі субрахунків, що забезпечить користувачів необхідною інформацією;
- 2) в перелік рахунків, з якими може кореспондувати по дебету рахунок

15 "Капітальні інвестиції" включити два субрахунки 911 "Витрати з утримання і експлуатації будівельної техніки" і 912 "Загальновиробничі (загальнодільничні) витрати". Необхідність їх введення зумовлена тим, що витрати, які обліковують на цих субрахунках, є складовими собівартості будівельно-монтажних робіт.

3) в зазначеному реєстрі доцільно здійснити групування витрат за напрямками відтворювальної структури: нове будівництво, добудова, реконструкція, інші поліпшення;

4) навести ширше інформаційне представлення (за окремими об'єктами, видами витрат) у аналітичному обліку капітальних інвестицій в частині придбання (виготовлення, створення) основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів.

З метою раціональної організації аналітичного обліку капітальних інвестицій можна порекомендувати підприємствам використовувати вдосконалену форму Відомості 4.1, структура якої розроблена науковцями Крупкою Я.М. та Задорожним З.В [95].

У випадку, якщо підприємство одночасно здійснює капітальні інвестиції у значну кількість об'єктів, облікова інформація може бути більш деталізована. Аналітичний облік за окремими видами капітальних інвестицій, субрахунками рахунка 15 "Капітальні інвестиції" можна вести в окремих реєстрах, машинограмах, на підставі яких складати зведений аналітичний реєстр.

Процес поповнення підприємством своїх основних засобів з метою збільшення виробничих потужностей, заміни зношених об'єктів новими називається надходженням об'єктів основних засобів, яке потребує здійснення капітальних інвестицій в придбання таких об'єктів.

Облік надходження основних засобів регламентується П(С)БО 7 „Основні засоби" та Інструкцією № 291.

Відповідно до вище згаданих нормативно-правових документів надходження об'єктів основних засобів на підприємство може відбуватись

декількома шляхами, а саме:

- отримані від засновників;
- придбані у постачальників;
- отримані в обмін на подібний об'єкт;
- отримані в обмін на неподібний об'єкт;
- безоплатно отримані;
- переведені з оборотних активів (товарів, готової продукції).

Саме від того, яким чином і на яких умовах придбані основні засоби, залежить порядок відображення їх надходження в бухгалтерському обліку та формування первісної вартості таких активів (рис. 2.2).

Надходження основних засобів у всіх названих випадках оформляється "Актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів" типової форми № 03-1, затвердженого наказом Міністерства статистики України від 29.12.95 р. № 352 (далі Акт ф.№ 03-1), в якому вказуються: номер, дата оформлення, комісія, яка приймає об'єкт, його найменування, коротка технічна характеристика, результати випробування, висновки комісії про випробування об'єкта в роботі, початкова вартість і норма амортизації, відмітка про відкриття інвентарної картки.

До акту прикладається технічна документація і паспорт на об'єкт. Складається даний документ на кожний об'єкт окремо, а на декілька - лише коли об'єкти однотипні, мають однакову вартість і прийняті одночасно на відповідальне зберігання однієї і тієї ж особи.

Слід зазначити, що будова Акту ф.03-1 є недосконалою і не враховує останніх змін, які відбулись в обліку за останні роки. Так, в нині діючій формі вище згаданого документу, помилково ототожнюється первісна вартість основних засобів із балансовою, а також передбачаються норми амортизації на капітальний ремонт [22, с.28]. Також, доцільно було б ввести деякі додаткові показники: строк корисного використання (експлуатації) об'єкта, справедлива вартість (у необхідних випадках).

Зауважимо, що часто на практиці, акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (т.ф. № 03-1) при надходженні основних засобів не складається. Це є істотною помилкою, оскільки в ст. 9 Закону про бухгалтерський облік сказано, що підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Облік об'єктів основних засобів здійснюється із застосуванням типових форм первинного обліку, отже, акт ф.03-1 - первинний документ, без якого відображення операцій щодо їх руху на рахунках синтетичного обліку і в облікових регістрах є неправомірним, тобто буде порушенням правил ведення бухгалтерського обліку.

Дані акту приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів служать основою для заповнення наступних документів, призначених для обліку основних засобів:

- 1) типова форма № 03-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів";
- 2) типова форма № 03-7 "Опис інвентарних карток з обліку основних засобів";
- 3) типова форма № 03-8 "Картка обліку руху основних засобів";
- 4) типова форма № 03-9 "Інвентарний список основних засобів" [76].

Інвентарна картка обліку основних засобів відкривається на кожний об'єкт основних засобів окремо (або на групу однотипних об'єктів, на які заведена одна форма № 03-1 і які будуть експлуатуватися в одному підрозділі). Заповнюється вона на підставі форми № 03-1 та інших супровідних документів в одному примірнику. У формі № 03-6 наводиться стисла індивідуальна характеристика об'єкта основних засобів, зазначають його особливості.

Типова форма № 03-7 "Опис інвентарних карток з обліку основних засобів" призначена для реєстрації всіх інвентарних карток основних засобів, відкритих на підприємстві. Ця форма складається в одному примірнику і використовується для контролю наявності карток форми № 03-6.

Типова форма № 03-8 "Картка обліку руху основних засобів"

відкривається на кожен класифікаційну групу основних засобів і заповнюється щомісяця. У цій картці накопичується інформація про надходження основних засобів на підприємство, про суми нарахованої амортизації, про їх вибуття. Як правило, картка форми № 03-8 ведеться тими підприємствами, у яких немає машинної обробки інформації про основні засоби.

Інвентарний список основних засобів (типова форма № 03-9) призначений для обліку кожного об'єкта за матеріально-відповідальними особами в місцях експлуатації основних засобів. Форма № 03-9 виконує функції ті самі, що й форма № 03-6, і дані в цих формах повинні збігатись.

На практиці, в більшості випадків не використовують жоден з вище згаданих документів, і хоча таке порушення безпосередньо не стосується об'єкта оподаткування, у зв'язку з чим імовірність підпасти під фінансові санкції зменшується, відмова від ведення даних документів ускладнює контроль бухгалтера за наявністю і станом майна підприємства.

Висвітлені методологічні аспекти обліку капітальних інвестицій слід враховувати при здійсненні обліку будівництва об'єктів для власних потреб.

2.3. Особливості обліку операцій з придбання і поліпшення стану необоротних активів

Важливою проблемою щодо формування інвестиційних витрат є питання капіталізації витрат на сплату відсотків за позиками, що залучаються для будівництва чи придбання необоротних активів.

У світовій практиці існують різні трактування щодо доцільності капіталізації відсотків і включення їх до вартості необоротних активів. Можна виділити чотири з них:

1. Відсотки не капіталізуються. Дане трактування ґрунтується на тому, що відсотки не мають відношення до інвестиційної діяльності і є чисто

фінансовими витратами. Враховуючи те, що фінансові витрати, як правило, включаються до витрат поточного періоду, їх капіталізація може призвести до необґрунтованого зростання доходів під час здійснення інвестицій. Інший аргумент на користь даної думки - витрат на сплату відсотків можна було б уникнути, якби підприємство здійснювало фінансування інвестицій за рахунок власного, а не залученого капіталу.

2. Капіталізації підлягають лише відсотки за фактично сплаченими цільовими кредитами. Даний підхід будується на припущенні, що відсотки за залучений капітал повинні входити у собівартість об'єкта, для якого цей капітал залучався. Списання відсотків на поточні витрати, яких вони не стосуються, може привести до зниження прибутку поточного періоду.

3. Капіталізуються усі відсотки, що стосуються залученого капіталу незалежно від його цільового використання. Допускається, що весь обсяг капітальних інвестицій здійснений за рахунок позикових коштів, але з умовою, що капіталізовані відсотки не повинні перевищувати загальної суми, яка може бути нарахована у даному звітному періоді на весь залучений капітал. Таким чином, відсотки представлені у вигляді альтернативних витрат, яких можна було б уникнути, якби підприємство не мало позик та іншої кредиторської заборгованості.

4. Капіталізації підлягають усі відсотки, що стосуються як залученого, так і власного капіталу.

Даний підхід, на перший погляд, видається найбільш логічним. Капіталізовані відсотки на власний капітал у даному випадку виступають, до певної міри, показником нарощування грошових коштів на вкладений власниками (засновниками) капітал. За такою оцінкою прогнозується майбутня вартість грошових потоків з врахуванням вартості грошей. Однак, капіталізація відсотків на практиці означає збільшення на їх суму вартості окремих активів. Штучне приєднання нарахованих від власного капіталу відсотків до необоротних активів призвело б до нереальної

оцінки останніх і значного завищення (на суму відсотків до власного капіталу) прибутків, не пов'язаних з операційною діяльністю.

Через те даний підхід залишився нереалізованим. Не знайшов широкого практичного застосування й попередній підхід з доводами про необхідність капіталізації усіх відсотків, що стосуються залученого капіталу. Це викликано тим, що не завжди залучені зі сторони кошти виступають альтернативним джерелом ресурсів. Наприклад, кредиторська заборгованість щодо розрахунків з працівниками, по сплаті податків та обов'язкових платежів, зазвичай, виникає неминуче, незалежно від дій управлінського персоналу.

МСБО 16 "Основні засоби" визначає, що відсотки за кредит можуть бути визнані як компонент собівартості основних засобів (капіталізовані), якщо дотримуються критерії, встановлені МСБО 23 "Витрати на позики". У свою чергу, відповідно до альтернативного дозволеного підходу до обліку витрат на позики, передбаченого М(С)БО 23, до собівартості кваліфікованого активу можуть бути включені ті витрати на позики, яких можна було б уникнути при відсутності витрат на ці активи.

Необхідно підкреслити те, що в окремих країнах дозволено включати до вартості основних засобів суму відсотків по позиках, пов'язаних з придбання останніх. Так, в Італії до складу вартості можна включати і деяку частину відсотків до сплати, накопичених за період виробництва чи приведення до робочого стану даного активу. Те ж характерно і для Іспанії, Бельгії, Нідерландів, Португалії.

У Франції витрати на відсотки, що виникають в ході спорудження об'єктів основних засобів, можуть бути капіталізовані, тобто включені в активи, але це не є широко поширеною практикою. Такі витрати одночасно виключаються з бази оподаткування незалежно від того, капіталізовані вони в обліку чи ні. В Португалії необоротні активи обліковуються за вартістю, в яку можуть бути включені фінансові витрати на придбання та обслуговування основних засобів.

В Німеччині відсотки за кредит дозволяється включати до витрат на будівництво основних засобів тільки в тих випадках, коли існує тісний зв'язок між цими засобами та позиковим капіталом. В Швеції витрати на виплату діючих відсотків за позиковими коштами включаються до частини вартості основних засобів при їх освоєнні.

В Україні на практиці, яка існувала до 1 липня 2000 р., відсотки за такими кредитами капіталізувались і включались до вартості об'єктів на момент введення їх в експлуатацію.

Сьогодні П(С)БО 7 "Основні засоби" не передбачає капіталізацію витрат по позиках, залучених для придбання або будівництва основних засобів. У цьому зв'язку при реалізації проектів капітальних інвестицій, профінансованих за рахунок кредитів банків, витрати на сплату відсотків по них у собівартість об'єкта основних засобів, придбаного (побудованого) у рамках такого проекту, не включаються і відносяться на фінансові витрати звітного періоду, протягом якого вони оплачуються.

На наш погляд, з таким підходом до організації обліку, щодо списання відсотків за кредит, що залучається для будівництва чи придбання необоротних активів, не можна погодитись. Звичайно, для підприємств є вигідним витрати на сплату відсотків відносити на фінансові витрати звітного періоду. Однак часто на практиці реалізація великомасштабних проектів капітальних інвестицій із тривалим інвестиційним періодом неможлива без залучення банківських кредитів. Тому на етапі техніко-економічного обґрунтування таких проектів при здійсненні перспективного аналізу їх ефективності відсотки за користування кредитом закладаються в розрахунок ставки дисконтування грошових потоків від їх реалізації, а на етапі оцінки результатів обігу інвестованого капіталу - у розрахунок середньої вартості вкладень в основні засоби для визначення рентабельності інвестицій. Безумовно, достовірність показників на виході такого аналізу залежатиме від повноти включення до їх розрахунку всіх витрат, пов'язаних з придбанням або будівництвом основних

засобів.

Слід зазначити і те, що М(С)БО 23 "Витрати на позики" передбачає можливість капіталізації витрат по позиках, що безпосередньо пов'язані з придбанням або створенням (будівництвом, виробництвом та ін.) кваліфікованого активу, тобто активу, підготовка якого до реалізації чи використання за призначенням потребує значного періоду часу.

На нашу думку, такий підхід може бути покладений в основу методики обліку залучених джерел фінансування капітальних інвестицій.

Отже, підсумовуючи вищесказане, варто у вітчизняній практиці обліку встановити два варіанти списання відсотків за кредит:

перший: нараховані відсотки за кредит повністю включати до поточних витрат фінансової діяльності і не капіталізувати, тим більше, що це дозволяє робити теперішнє податкове законодавство;

другий: відсотки за користування кредитом, який використаний на фінансування великомасштабних проектів капітальних інвестицій із тривалим інвестиційним періодом, реалізація яких неможлива без залучення банківських кредитів, відносити на збільшення капітальних витрат і включати у собівартість кваліфікованого активу.

У зв'язку з цим відповідні корективи доцільно внести у П(С)БО 7 "Основні засоби" і доробки Інструкції № 291. Для доробки останньої може бути запропонований бухгалтерський запис капіталізації відсотків по позиках, що залучається для фінансування інвестиційних проектів: за дебетом рахунку 15 "Капітальні інвестиції" у кореспонденції з кредитом субрахунку 684 "Розрахунки за нарахованими відсотками".

Крім капітальних витрат, пов'язаних зі спорудженням та придбанням основних засобів, підприємства можуть нести видатки, що виникають після введення в дію зазначених необоротних активів. До них відносяться витрати на технічне обслуговування, ремонт, модернізацію, розширення та інші форми поліпшення основних засобів, інших необоротних матеріальних активів.

За минулі 20-25 років декілька разів змінювалися принципові підходи щодо списання витрат на ремонт і поліпшення основних засобів. До 1985 року існувало правило, за яким витрати на проведення поточного ремонту вважалися витратами звітного періоду, а витрати на капітальний ремонт підлягали капіталізації і збільшували вартість основних засобів.

Пізніше джерелом для проведення капітального ремонту виступав амортизаційний фонд. Списання витрат на ремонт за рахунок вказаного джерела також, до певної міри, можна вважати капіталізацією витрат, хоч при цьому сума зносу основних засобів не зменшувалася.

Згідно з прийнятою загальнодержавною політикою в окремі періоди джерелом для проведення ремонтів, модернізації та інших поліпшень виступали єдиний фонд ремонтів, резерв на проведення ремонтів та модернізації, фонд розвитку виробництва, науки і техніки. В деяких випадках, якщо проведення ремонтів вважалося недоцільним, дозволялося за рахунок вказаних джерел придбавати нові об'єкти основних засобів.

Починаючи з 1995 року відповідно до прийнятого Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" витратами, що відносяться на собівартість продукції (робіт, послуг), почали визнаватися лише видатки на проведення поточного ремонту, технічного огляду і технічного обслуговування основних виробничих фондів, а витрати на капітальний ремонт і модернізацію підлягали капіталізації. З липня 1997 року відповідно до змін, що були внесені до вказаного Закону, до поточних витрат стали включати будь-які витрати, пов'язані з ремонтом, модернізацією, технічним переозброєнням, реконструкцією тощо у межах 5 відсотків від сукупної балансової (залишкової) вартості основних засобів на початок звітного року. Витрати, що перевищують зазначену межу, рекомендувалося відносити на збільшення балансової вартості основних засобів з наступною їх амортизацією.

З впровадженням в Україні національних стандартів бухгалтерського обліку відбулися зміни й у питанні обліку витрат, що виникають після введення

об'єктів основних засобів. Відповідно до п. 14 П(С)БО 7 "Основні засоби" витрати, пов'язані з поліпшенням об'єктів (модернізацією, модифікацією, добудовою, дообладнанням, реконструкцією та ін.), що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, повинні включатися до первісної вартості основних засобів. Це означає, що капіталізації підлягають лише витрати, які призвели до збільшення очікуваних економічних вигод від використання об'єктів. Такий критерій визначення капітальних витрат є надто узагальненим і не до кінця зрозумілим. У практичній діяльності бухгалтеру важко буде встановити приведуть додаткові витрати в об'єкт до збільшення економічних вигод, чи не приведуть.

У міжнародній практиці існують більш деталізовані критерії і підходи до розподілу і визнання витрат поточними чи капітальними. Зокрема, МСБО 16 "Основні засоби" передбачено, що наступні видатки в основні засоби визнаються як актив лише тоді, коли вони поліпшують стан активу, підвищуючи оцінений спочатку рівень його продуктивності. Капіталізації підлягають витрати, якщо виконується одна з трьох умов:

1. збільшується строк корисного використання основних засобів, включаючи збільшення його виробничої потужності;
2. поліпшується якість продукції, що випускається;
3. запроваджуються нові виробничі процеси, що призводить до значного зменшення операційних витрат.

Витрати на ремонт чи обслуговування основних засобів здійснюються для відновлення або підтримання майбутніх економічних вигод, що підприємство може очікувати від оціненого спочатку рівня продуктивності. В такому разі вони, як правило, визнаються як витрати тоді, коли вони понесені. Наприклад, витрати на обслуговування або капітальний ремонт основних засобів скоріше відновлюються, а не підвищують оцінений спочатку рівень продуктивності.

В США витрати на утримання основних засобів визнаються та

відносяться на вартість основних засобів, якщо виконується одна з трьох умов:

- 1) збільшується термін корисного використання основних засобів;
- 2) збільшується потужність та кількість одиниць продукції, що випускається даним об'єктом основних засобів;
- 3) покращується якість продукції, що виробляється даним основним засобом.

Наприклад, витрати на поточний ремонт, що як правило, списуються одразу. Крім того, слід пам'ятати, що багато підприємств за кордоном самостійно встановлюють ліміт витрат, нижче якого всі витрати вважаються витратами поточного періоду.

Витрати на капітальний ремонт, який продовжує термін корисного використання, збільшує продуктивність чи покращує якість продукції, повинні відносити на вартість основних засобів, в результаті чого зменшується накопичений знос та збільшується залишкова вартість основних засобів. На рис. 2.3 подані основні підходи до обліку витрат, що виникають після введення основних засобів в дію.

Витратами періоду слід вважати видатки на збереження активів у робочому стані, підтримання раніше визначеного рівня продуктивності та інші.

У світовій обліковій практиці використовуються два способи списання витрат на поліпшення основних засобів. При першому понесені витрати включаються до капітальних інвестицій і на їх суму збільшується облікова вартість основних засобів на підставі таких записів:

- Д-т рах. "Капітальні інвестиції"
- К-т рахунків запасів, грошових коштів, розрахунків з кредиторами.

Після закінчення поліпшень і повторного введення об'єктів в дію:

- Д-т рах. "Основні засоби"
- К-т рах. "Капітальні інвестиції".

Даний варіант застосовується у випадках, якщо в результаті поліпшень збільшується корисність (продуктивність) об'єктів, покращується якість,

зменшуються витрати.

Другий варіант не передбачає прямої капіталізації. Він стосується витрат на продовження терміну корисного використання об'єктів. За ним на суму здійснених поліпшень зменшується накопичений знос об'єктів:

Д-т рах. "Знос необоротних активів"

К-т рахунків запасів, грошових коштів, розрахунків з кредиторами.

В процесі здійснення практичної облікової роботи бухгалтеру буде важко зорієнтуватися куди віднести видатки, пов'язані з поліпшенням основних засобів чи інших необоротних активів:

- а) на капітальні інвестиції, якщо витрати пов'язані із збільшенням потужності, поліпшенням якості роботи активів, відновленням втрачених властивостей, зменшенням витрат;
- б) на зменшення зносу, у випадку направлення витрат на продовження строку служби активу;
- в) на поточні витрати, викликані забезпеченням збереження (підтримки) первісно оціненого рівня продуктивності активу.

У перших двох випадках понесені витрати слід вважати капітальними. Тому їх облік доцільно вести на рахунку 15 "Капітальні інвестиції".

Питання про віднесення даних витрат на збільшення первісної (справедливої) вартості об'єктів, чи на зменшення нарахованого зносу повинно вирішуватися компетентною комісією, яка здійснює приймання в експлуатацію об'єктів після модернізації, поліпшення і фіксуватися в приймальному акті.

Якщо в результаті поліпшення продовжено строк корисного використання активу, то в акті повинно бути визначено продовжений строк експлуатації, а також зміни у плані нарахування амортизації об'єкта. На підставі цих даних бухгалтерія списує вказані витрати з кредиту рахунка 15 "Капітальні інвестиції" на зменшення зносу відповідних об'єктів у дебет рахунку 13 "Знос необоротних активів".

У інших випадках на суму капітальних витрат збільшується первісна,

облікова вартість необоротних активів.

Отже, методика обліку витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єктів (модернізацією, модифікацією, добудовою, реконструкцією, дообладнанням та ін.) потребує уточнення, оскільки такий критерій визначення капітальних витрат, який наведений у П(С)БО 7, є надто узагальненим і не до кінця зрозумілим.

Таким чином, з метою деталізації порядку обліку таких витрат, розмежування їх на капітальні і поточні, що пов'язані з підтриманням об'єктів у необхідному робочому стані, доцільно:

- встановити більш чіткі умови (критерії) капіталізації витрат;
- розробити і затвердити на загальнодержавному рівні класифікатор для визначення витрат, пов'язаних з поліпшенням усіх основних засобів.

У зв'язку з цим треба доопрацювати П(С)БО 7 "Основні засоби" у напрямку включення в його зміст вищевисвітлених рекомендацій.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ II

В даному розділі узагальнено та систематизовано досвід обліку капітальних інвестицій з урахуванням їх ролі та значення в сучасних умовах, проведено моніторинг сучасного стану вітчизняного обліку капітальних інвестицій та здійснено порівняльну характеристику з міжнародною практикою, висвітлено документальне оформлення обліку капітальних інвестицій, управлінський облік капітальних інвестицій, облік операцій з придбання і поліпшення стану необоротних активів.

РОЗДІЛ III

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

3.1. Мета, завдання та інформаційне забезпечення аналізу та аудиту капітальних інвестицій

На сучасному етапі при різноманітні складних кризових економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне інвестування капіталу з метою його збільшення.

Тому прийняття рішень про капітальні інвестиції має ґрунтуватися на комплексному підході до оцінки усіх витрат і вигод від їх здійснення із застосуванням як внутрішньогосподарської так і аудиторської форми контролю.

Проведення аудиту капітальних інвестицій є важливим як в інтересах інвестора, так і будь-яких інших зацікавлених користувачів фінансової звітності, тобто потенційних інвесторів.

Аудит капітальних інвестицій може здійснюватися як один з етапів комплексного дослідження і як спеціальне завдання. При цьому цілі такого аудиту можуть відрізнятися залежно від суті завдання, поставленого перед аудитором. Професійний аудитор ще перед етапом планування на основі оцінки тверджень адміністрації підприємства та первинного вивчення бізнесу суб'єкта господарювання, керуючись відомими загальними цілями аудиту, повинен ідентифікувати конкретні цілі виконуваного ним завдання із тим розрахунком, щоб зроблені ним і надані замовнику висновки відповідали рівню його впевненості в достовірності відображеної у фінансовій звітності інформації. Виходячи з цього, обов'язково, потрібно враховувати чинники, що впливають на цілі аудиту капітальних інвестицій, а саме:

- галузеву облікову специфіку;

- сутність поставленого перед аудитором завдання;
- рівень необхідної деталізації вивчення показника капітальних інвестицій для виконання поставленого завдання .

Методика та організація аудиторської перевірки визначається належною системою інформаційного забезпечення аудитора про суб'єкт господарської діяльності. Жодна контрольна аудиторська процедура не може бути використана без інформаційного забезпечення, що, в свою чергу, потребує упорядкованої систематизації інформаційного забезпечення аудиту капітальних інвестицій. Під інформаційним забезпеченням аудиту розуміють упорядковану та структуровану сукупність інформації, яку використовують на різних стадіях аудиту.

Процес систематизації інформаційного забезпечення аудиту капітальних інвестицій не можна назвати простим, тому він потребує більш детального розгляду (рис. 3.1).

Для чіткого визначення складових системи інформаційного забезпечення аудиту капітальних інвестицій наведемо їх деталізацію.

Правова база, що регулює операції капітального інвестування включає нормативні акти, статистичну інформацію, нормативні акти, що регулюють бухгалтерський облік, звітність, будівельну та інвестиційну діяльність та інші.

Дослідна інформація для здійснення аудиту капітальних інвестицій міститься в таких документах:

- ліцензія на будівництво;
- договір купівлі-продажу;
- банківські виписки про списання та зарахування коштів;
- договір підряду на виконання будівельних, монтажних, ремонтних робіт;
- звіти матеріально відповідальних осіб;
- акти приймання-передавання виконаних будівельно-монтажних робіт форми № КБ-2;

- довідки про вартість та обсяги виконаних робіт підряду форма № КБ-3, які складають щомісячно за наявності таких робіт;

- видаткові накладні;

- відомість 4.1 «Відомість аналітичного обліку капітальних інвестицій»;

- акти про використання матеріалів замовника;

- акти списання, ліквідації основних засобів, а також матеріалів;

- кошторисний розрахунок вартості будівництва;

- інвентаризаційний опис;

- інші документи.

Складова системи інформаційного забезпечення аудиту капітальних інвестицій - інформація на рахунках бухгалтерського обліку, акумулює таку інформацію про капітальні інвестиції:

- стан капітальних інвестицій;

- джерела фінансування капітальних інвестицій;

- доходи, витрати та фінансовий результат від операцій, пов'язаних з капітальними інвестиціями;

- рух грошових коштів, пов'язаних із капітальними інвестиціями.

Виділені автором чотири складові системи інформаційного забезпечення аудиту капітальних інвестицій слід розглянути у межах підприємства на основі групування основних стадій інформаційного потоку в обліку з урахуванням різноманітності завдань аудиту (рис. 3.2).

Виділення зазначених стадій інформаційного потоку в обліку капітальних інвестицій дадуть змогу аудитору деталізувати інформацію не лише горизонтально (на рівні окремого підприємства), а й вертикально (на рівні концерну, галузі відповідно до правової бази).

Як було зазначено вище, облік та узагальнення інформації про капітальні інвестиції здійснюється на рахунках бухгалтерського обліку й подається користувачам у вигляді фінансової звітності.

В основу подання інформації про капітальні інвестиції у фінансовій звітності інвестора повинні бути покладені значущість прийнятих ним інвестиційних рішень і принцип істотності, який визначає необхідність розкриття інформації у фінансових звітах виходячи з того, що її пропуск чи помилкове обчислення можуть вплинути на результат реалізації цих рішень. Форми фінансової звітності мають включати такі об'єкти інформаційного відображення операцій капітального інвестування (рис. 3.3).

Разом з тим, необхідно відзначити, що поглиблений контроль капітальних інвестицій вимагає використання широкого кола додаткової інформації. Таким чином, сьогодні не можна обмежитися якимось одним джерелом даних для забезпечення моніторингового контролю й оцінки про хід реалізації інвестиційних проектів.

При аудиті капітальних інвестицій наводяться відповіді на наступні питання:

- оцінка ефективності капітальних інвестицій і введення об'єктів та виробничих потужностей у дію,
- аналіз процесів створення та впровадження нової техніки,
- оцінка ефективності будівельно-монтажних і ремонтних робіт,
- експертиза інвестиційних проектів.

. Особливості об'єктів аудиту інвестиційної діяльності полягають в тому, що ці об'єкти в сукупності представляють самостійний вид діяльності, здійснюваний підприємством разом з основною діяльністю, виступаючи як забудовники (замовники). До них відносяться інвестиційні вкладення вайнових і інтелектуальних цінностях, інвестиційну і інноваційну діяльність, яка включає планування і фінансування капітальних інвестицій, балансованість ресурсами, а також виконання цих планів в і відображення їх в бухгалтерському обліку і тності.

Оскільки капітальні інвестиції здійснюються в основному підрядними удівельними організаціями, то обов'язком замовників є забезпечення їх

проектно-кошторисною документацією.

Замовник відповідає перед підрядчиком за своєчасність і розробки і затвердження проектно-кошторисної документації, здачу її підрядної будівельної організації в терміни, передбачені договором, і належної якості.

Тому проектно-кошторисна документація включається в ноу-хау і розглядається аудитом як об'єкт контролю, що представляє інтелектуальну цінність.

Особливість методів аудиту капітальних інвестицій полягає у застосуванні, в першу чергу, таких органолептичних прийомів як:

- інвентаризація;
- контрольні обміри;
- технологічний контроль;
- експертизи різних видів;
- і ін. методи дослідження інвестиційних об'єктів на предмет відповідності їх затвердженій проектно-кошторисній документації.

Технологія і порядок їх використання визначаються з урахуванням різноманітності завдань, які виконуються аудитором і об'єктом дослідження.

3.2. Особливості методики аудиту капітальних інвестицій

Успішна діяльність промислових підприємств, інвестиційних компаній, фондів та інших фінансових суб'єктів, які здійснюють активну інвестиційну політику, залежить від того, як організовано експертизу і відбір інвестиційних проектів. На цьому етапі аудиту і прийняття рішень про фінансування припускається найбільше помилок, які згодом призводять до втрат вкладених коштів.

Деталізовано завдання аудиту операцій з капітальними інвестиціями можна представити так (рис.3.4).

Узагальнення теоретичних досліджень у сфері аудиту надало можливість побудувати загальну схему методики проведення аудиту операцій з капітальними інвестиціями, яка включає:

1) об'єкти аудиту операцій з капітальними інвестиціями (операції з придбання основних засобів, операції з проведення монтажу основних засобів, операції з проведення будівельних робіт, операції з проведення поліпшень основних засобів, операції з придбання та виготовлення інших необоротних активів);

2) джерела інформації для здійснення аудиту операцій з капітальними інвестиціями (законодавчі та нормативні документи, договори на реалізацію інвестиційних проектів, документи, що засвідчують договірні відносини, планові документи, первинні та зведені бухгалтерські документи, облікові регістри, фінансова звітність);

3) прийоми аудиту операцій з капітальними інвестиціями (документальні, фактичні);

4) реалізацію результатів аудиту операцій з капітальними інвестиціями

Таким чином, дослідження об'єктів аудиту операцій з капітальними інвестиціями доцільно проводити при перевірці певних груп документів, які заповнюються при здійсненні операцій з капітальними інвестиціями (договори на реалізацію інвестиційних проектів; документи, що засвідчують договірні відносини (договори підряду, договори купівлі-продажу); проектно-кошторисна документація; бухгалтерська документація, пов'язана з обліком капітальних інвестицій тощо).

Особливій перевірці підлягає капітальне будівництво, виконане за договорами з підрядними організаціями. Своєчасність і правильність розрахунків з підрядними організаціями по виконаних роботах аудитор перевіряє за аналітичним рахунком "Розрахунки з постачальниками і підрядчиками.

Аудитор повинен врахувати особливості утримання авансу при

розрахунках з підрядником при виконанні будівельно-монтажних робіт, які виконуються протягом тривалого часу. При пред'явленні кількох рахунків для оплати аванс необхідно утримувати пропорційно до вартості виконаних робіт по кожному платежу.

Перевірка правильності відображення витрат на будівельно-монтажні роботи, які виконуються господарським способом, зводиться до встановлення ведення їх обліку за статтями цих витрат за кожним об'єктом (правильність нарахування заробітної плати, оцінки будівельних матеріалів, надання послуг, інших витрат). Слід звірити також записи в аналітичному обліку.

При спорудженні нетитульних об'єктів і тимчасових споруд аудитор перевіряє правильність відображення витрат на виконання цих робіт на рахунку 15 «Капітальні інвестиції». За дебетом цього рахунку відображують витрати в розрізі їх видів, а за кредитом — списання витрат чи оприбуткування тимчасових споруд, які оприбутковуються на дебет субрахунку 113 «Тимчасові (нетитульні) споруди» і кредит рахунку 15 «Капітальні інвестиції».[17, 196-203с.]

Перевіряючи акти на приймання забудовником від підрядчика виконаних етапів будівельно-монтажних робіт, об'єктів і споруд, аудитор встановлює, чи дотримувались правила приймання цих робіт, чи не було випадків завищення обсягів і вартості їх. Зустрічній перевірці підлягають документи на виконані роботи, відображені у бухгалтерському обліку забудовника, і дані установи банку, яка фінансує і кредитує забудовника, вивчаючи акти контрольного обміру.

Контрольні обміри здійснюються на місці виконання робіт на об'єктах. При цьому перевіряється правильність обсягів будівельно-монтажних і ремонтних робіт, вказаних у документах, які подані підприємством банку, для одержання коштів.

Перед проведенням контрольного обміру складають зведену відомість робіт на підставі наявних документів. Підприємству-збудовнику і

підприємству-підрядчику повідомляють про час і місце проведення контрольного обміру з проханням виділити своїх представників для участі в обмірі і підписанні акта.

Перевірка обсягів і вартості виконаних будівельно-монтажних і ремонтних робіт здійснюється вимірюванням їх у натурі і зіставленням з даними обліку цих робіт у замовника і підрядчика, а також даними проектно-кошторисної документації. До виходу на об'єкт будівництва для заміру робіт у бухгалтерії перевіряється обґрунтованість одержаних коштів за виконані роботи. Камеральна (документальна) перевірка полягає у правильності застосування розцінок, поправочних коефіцієнтів, норм накладних витрат; включенні до вартості виконаних робіт витрат, які не відносять до будівельно-монтажних робіт (придбання обладнання, яке не потребує монтажу, виплати за вислугу років та ін.), виконання робіт на непланових об'єктах або тих, що не мають проектно-кошторисної документації. Виявлення завищення обсягів робіт оформляють відповідним документом.

При проведенні контрольних обмірів використовуються також документи проектних організацій, які відносять до об'єктів контрольного обміру. Якщо на підприємствах наведеться облік робіт, виконаних на підконтрольному об'єкті обміру, документи зіставляють із затвердженою проектно-кошторисною документацією.

Правильність оплати виконаних робіт по конструкціях, обмір яких утруднюється, перевіряють за робочими кресленнями і специфікаціями за умови встановлення конструкцій у проектне положення. Крім того, використовуються наявні на будові первинні документи (наряди на оплату праці, змінні рапорти), які підтверджують факт виконання робіт.

Обсяги закритих робіт (фундаменти, конструкції підлоги, автомобільні дороги, траншеї із вкладеними в них трубопроводами та ін.) перевіряють на підставі актів на закриті роботи, затверджених підприємством-замовником і генеральним підрядчиком за участю банку. В разі відсутності на будові таких

актів обсяг виконаних робіт визначають за робочими кресленнями, а в необхідних випадках установа банку має право вимагати від генерального підрядчика розкриття робіт за його рахунок.

Якщо при контрольних обмірах об'єктів, розрахунки за які провадяться за договірними ціпами, встановлені не повністю завершені роботи, то їх включають до акта невиконаних робіт за тією самою вартістю.

При виявленні контрольними обмірами нерівноцінної заміни матеріалів і конструкцій на більш дешеві (наприклад, паркетної підлоги на дощану, обмурування стін кахелем та масляне пофарбування та ін.) у відомість перерахунку, яка додається до акта, включається вартість фактично вкладених матеріалів, деталей і конструкцій, а подорожчання їх вартості відносять до завищення вартості робіт.

Контрольним обміром робіт з монтажу обладнання перевіряють завершення їх. Завершеними ці роботи вважають лише за наявності актів про індивідуальне його випробування вхолосту, а в необхідних випадках - і під навантаженням. В разі відсутності актів на закриті роботи вартість робіт з монтажу обладнання вважають завищенням виконаних робіт.

Контрольний обмір робіт, які виконуються господарським способом і сплачуваних у міру виконання обсягів робіт, здійснюється за аналогією контрольного обміру підрядних робіт. Якщо при контрольному обмірі в розрахункових документах виявлено перевитрату будівельних матеріалів (металу, збірного залізобетону, труб та інших матеріалів і конструкцій), то її відносять до заниження вартості виконаних робіт.

Результати контрольного обміру оформляються актами і відомостями перерахунку вартості робіт за участю замовника і підрядчика. Акт підписується аудитором, замовником і підрядчиком.

Повний аудит капітальних інвестицій вимагає використання широкого кола інформації і за своїм обсягом не вписується в рамки даної дипломної роботи та може бути предметом окремого наукового дослідження.

3.3 Основи аналізу ефективності капітальних інвестицій

Обґрунтуванню ефективних управлінських рішень з приводу капітальних інвестицій суттєво сприяє економічний аналіз, спрямований на пошук інвесторів, ефективне використання засобів, прискорене їх освоєння, попередження фінансових проблем, зміцнення ринкових позицій підприємства. Ефективне вкладення інвестицій, в умовах їх обмеженості та мінливості ринкового середовища, зумовило значну актуальність аналізу процесу інвестування, вдосконалення його організаційної і методичної бази.

Ефективність капітальних інвестицій характеризує економічний або соціальний результат, що досягається їх реалізацією в практику функціонування господарюючих суб'єктів, а також доцільність їх здійснення. У сучасних умовах у вітчизняній практиці економічна ефективність капітальних інвестицій визначається співставленням ефекту (результату) і величини капітальних витрат, що обумовили цей ефект. Показником, що відбиває економічний ефект капітальних інвестицій на підприємствах, є приріст прибутку, що визначається як різниця величини прибутку за кінцеві роки попереднього і розрахункового періодів.

Для розрахунку економічної ефективності капітальних інвестицій застосовують два взаємопов'язані показники: коефіцієнт економічної ефективності (прибутковості) капітальних інвестицій та період (строк) їх окупності.

Коефіцієнт економічної ефективності капітальних інвестицій характеризується відношенням приросту прибутку до величини капітальних інвестицій і визначається за формулою:

де E — коефіцієнт економічної ефективності;

Π_1 — прибуток кінцевого року розрахункового періоду;

Π_0 — прибуток кінцевого року попереднього періоду;

K — обсяг капітальних інвестицій.

Розрахунок коефіцієнта економічної ефективності капітальних інвестицій для об'єктів, що споруджуються, здійснюється за формулою:

де Π — загальна сума прибутку за рік.

Другий показник — строк (період) окупності капітальних інвестицій визначається як відношення обсягів капітальних інвестицій до економічного ефекту і є зворотним попередньому показнику економічної ефективності капітальних інвестицій:

де T — строк (період) окупності капітальних інвестицій.

Цей показник дозволяє визначити період, протягом якого капітальні витрати будуть відшкодовані за рахунок економічного ефекту.

Ефективність використання капіталу в цілому наступна. Капітал в цілому являє собою суму оборотних коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Ефективність використання капіталу найкраще характеризується його рентабельністю. Рівень рентабельності капіталу вимірюється відсотковим відношенням чистого прибутку до величини капіталу.

Рівень рентабельності капіталу може бути висловлений наступною формулою, що характеризує його структуру:

де P – рівень рентабельності капіталу, %;

Π – чистий прибуток, грн.;

T – виручка, грн.;

KO – коефіцієнт оберненості засобів, обертів;

Φ – фондоддача основних фондів, грн.;

ΦH – фондоддача нематеріальних активів, грн.

Дана формула показує, що рівень рентабельності капіталу знаходиться в прямій залежності від рівня чистого прибутку на 1 грн. виручки, коефіцієнта оборотності оборотних коштів, фондоддачі основних фондів, фондоддачі нематеріальних активів.

Викладена методика визначення ефективності капітальних витрат дозволяє розрахувати загальну економічну ефективність здійснюваних

реальних інвестицій шляхом обчислення очікуваного коефіцієнта прибутковості інвестування. Проте її застосування не дає можливості отримати достатньо об'єктивну оцінку доцільності капітальних інвестицій в умовах формування ринкових відносин. Це зумовлюється тим, що вона:

1) обмежує грошові потоки лише прибутком, хоча зарубіжний досвід оцінки ефективності капітальних вкладень свідчить про те, що в реальній практиці інвестиції повертаються у вигляді грошового потоку (cash-flow), який складається із суми чистого прибутку й амортизаційних відрахувань;

2) не враховує чинник часу, тому що показники (прибуток, обсяги капітальних інвестицій), які використовуються для визначення економічної ефективності капітальних інвестицій, не приводяться до теперішньої вартості;

3) дозволяє отримати лише однобічну оцінку ефективності капітальних інвестицій, тому що обидва вищезгадані показники ґрунтуються на використанні однакових вихідних даних (суми прибутку й обсяги капітальних інвестицій);

4) не враховує існуючі в ринковій економіці господарський ризик та інфляцію.

На рівень ефективності використання капітальних інвестицій, їхню результативність (віддачу) впливає велика кількість різноманітних організаційно-економічних чинників. Без ретельного врахування таких у практиці сучасного господарювання неможливо досягти максимальної прибутковості інвестування виробництва та інших сфер діяльності підприємств.

Найбільш істотний вплив на ефективність капітальних інвестицій справляють групи чинників, що визначають структуру і тривалість інвестиційно-відтворювальних процесів, ефектоутворюючу спроможність економічних методів управління ними з боку відповідних суб'єктів господарювання (рис.3.5).

Враховуючи, що процес реалізації інвестицій носить тривалий в часі характер, а стан та умови ринкового середовища не залишаються сталими, то

виникає необхідність оцінки вагомості цих змін. Оскільки управління інвестиціями передбачає такі дії, які б дозволили компенсувати відхилення одних факторів іншими та забезпечити досягнення мети інвестування, то для цього необхідні такі методи, що дозволяли б оцінити вплив можливих відхилень чинників інвестицій та визначити вагомості цих відхилень на узагальнені показники ефективності інвестицій.

При застосуванні певних способів і прийомів аналізу капітальних інвестицій треба враховувати особливості діяльності підприємств конкретної галузі, сучасні умови їх господарювання, стан зовнішнього середовища, наявність достатньої інформаційної бази, набору показників, які необхідно спрогнозувати, технічного і програмного забезпечення аналізу.

Аналіз капітальних інвестицій доцільно проводити в три етапи за схемою запропонованою А. Ф. Гойко: підготовчий (збір і підготовка даних, розрахунок грошових потоків, прогноз прибутків, пошук джерел інвестування, оцінка вартості капіталу); основний (аналіз ефективності інвестиційних проектів із урахуванням фактичного стану економічного середовища і впливу чинників ризику); заключний (відбір проектів за показниками ефективності та ризику, розробка пропозицій з мінімізації впливу факторів ризику) [4]. Це дозволяє забезпечити системність і комплексність аналізу і вже на перших етапах мати початкове уявлення про ефективність інвестицій.

В основі процесу прийняття управлінських рішень інвестиційного характеру в ринкових умовах лежать оцінка і порівняння обсягу можливих інвестицій і майбутніх грошових надходжень. Оскільки порівнювані показники відносять до різних моментів часу, ключовою проблемою тут є проблема їхньої порівнянності. Ставитися до неї можна по-різному, залежно від існуючих об'єктивних і суб'єктивних умов: темпу інфляції, розміру інвестицій і надходжень що генеруються, горизонту прогнозування, рівня кваліфікації аналітика і т.п.

Критерії, які використовуються в аналізі інвестиційної діяльності, можна

розділити на дві групи залежно від того, враховується або ні часовий параметр:

1. Засновані на дисконтованих оцінках ("динамічні" методи)[4]:

—Чиста приведена вартість - NPV (Net Present Value);

—Індекс рентабельності інвестицій - PI (Profitability Index);

—Внутрішня норма доходу - IRR (Internal Rate of Return);

—Модифікована внутрішня норма прибутку - MIRR (Modified Internal Rate of Return);

—Дисконтований термін окупності інвестицій - DPP (Discounted Payback Period).

2. Засновані на облікових оцінках ("статистичні" методи):

—Термін окупності інвестицій - PP (Payback Period);

—Коефіцієнт ефективності інвестицій - ARR (Accounted Rate of Return).

Розглянемо ключові ідеї, що лежать в основі окремих вищеназваних методів.

Чиста приведена вартість. Цей метод заснований на зіставленні розмірів початкової інвестиції (IC) із загальною сумою дисконтованих чистих грошових надходжень, що генеруються нею протягом прогнозованого строку. Оскільки притік коштів розподілений у часі, він дисконтується за допомогою коефіцієнта r , який встановлюється аналітиком (інвестором) самостійно, виходячи з щорічного відсотка повернення, який він хоче або може мати на капітал, що інвестується їм.

Припустимо, робиться прогноз, що інвестиція (IC) буде генерувати протягом n років, річні прибутки в розмірі P_1, P_2, \dots, P_n . Загальний накопичений розмір дисконтованих прибутків (PV) і чистий приведений ефект (NPV) відповідно розраховуються формулами:

де P_t - чистий грошовий потік у році t ;

r - коефіцієнт дисконтування;

$t = 0, 1, 2, \dots, T$; T - термін закінчення проекту.

Необхідно відзначити, що показник NPV відображає прогнозну оцінку

зміни економічного потенціалу підприємства у випадку прийняття проекту, що розглядається. Цей показник адитивний у часовому аспекті, тобто NPV різноманітних проектів можна сумувати. Це дуже важлива властивість, що виділяє цей критерій з усіх інших і дозволяє використовувати його як основний при аналізі оптимальності інвестиційного портфеля.

Метод внутрішньої ставки доходу. Під нормою рентабельності інвестиції (IRR) розуміють значення коефіцієнта дисконтування, при якому NPV проекту дорівнює нулю:

$$IRR = r, \text{ при якому } NPV = 0.$$

Сенс розрахунку цього коефіцієнта при аналізі ефективності планованих інвестицій полягає в такому: IRR показує максимально припустимий відносний рівень витрат, що можуть бути асоційовані з даним проектом.

Економічний сенс цього показника полягає в такому: підприємство може приймати будь-які рішення інвестиційного характеру, рівень рентабельності котрих не нижче поточного значення показника CC (або ціни джерела коштів для даного проекту, якщо він має цільове джерело). Саме з ним зіставляється показник IRR, розрахований для конкретного проекту, при цьому зв'язок між ними такий.

Для розрахунку IRR застосовується метод послідовних ітерацій. Для цього вибираються два значення коефіцієнта дисконтування $r_1 < r_2$ таким чином, щоб в інтервалі (r_1, r_2) функція $NPV=f(r)$ змінювала своє значення з "+" на "-" або "+". Далі застосовують формулу:

де r_1 - коефіцієнта дисконтування, при якому $f(r_1) > 0$; r_2 - значення коефіцієнта дисконтування, при якому $f(r_2) < 0$.

Метод періоду окупності. Цей метод - один із самих простих і широко поширених у світовій практиці, не припускає часової упорядкованості грошових надходжень. Алгоритм розрахунку терміну окупності (PP) залежить від рівномірності розподілу прогнозованих прибутків від інвестиції.

Якщо прибуток розподілений по роках рівномірно, то термін окупності розраховується розподілом одноразових витрат на розмір річного прибутку, обумовленого ними. При одержанні дрібного числа воно округляється у бік збільшення до найближчого цілого. Якщо прибуток розподілений нерівномірно, то термін окупності розраховується прямим підрахунком числа років, протягом яких інвестиція буде погашена кумулятивним прибутком. Загальна формула розрахунку показника РР має вигляд:

Деякі спеціалісти при розрахунку показника РР усе ж рекомендують враховувати часовий аспект. У цьому випадку в розрахунок беруться грошові потоки, дисконтовані за показником "ціна" авансованого капіталу. Очевидно, що термін окупності збільшується.

Індекс доходності інвестицій. Індекс рентабельності (PI) розраховується з формулою:

де PI - індекс доходності інвестицій;

IC - дисконтована сума інвестиційних витрат.

На відміну від чистого приведеного ефекту індекс рентабельності є відносним показником. Завдяки цьому він дуже зручний при виборі одного проекту з ряду альтернативних, що мають приблизно однакові значення NPV, або при комплектуванні портфеля інвестицій із максимальним сумарним значенням NPV.

До останнього часу розрахунок ефективності капіталовкладень виконувався переважно з "виробничої" точки зору і мало відповідав вимогам, запропонованим фінансовими інвесторами:

по-перше, використовувалися статичні методи розрахунку ефективності вкладень, що не враховують чинник часу, що має принципове значення для фінансового інвестора;

по-друге, що використовувалися показники були орієнтовані на виявлення виробничого ефекту інвестицій, тобто підвищення продуктивності праці, зниження собівартості в результаті інвестицій, фінансова ефективність

яких відходила при цьому на другий план.

Тому для оцінки фінансової ефективності проекту доцільно застосовувати так звані "динамічні" методи, засновані переважно на дисконтуванні грошових потоків проекту, що виникли у ході реалізації. Застосування дисконтування дозволяє відбити основний принцип "завтрашні гроші дешевше сьогоднішніх" і врахувати тим самим можливість альтернативних вкладень по ставці дисконту. Загальна схема всіх динамічних методів оцінки ефективності в принципі однакова і ґрунтується на прогнозуванні позитивних і негативних грошових потоків на плановий період і зіставленні отриманого сальдо грошових потоків, дисконтованого по відповідній ставці, з інвестиційними витратами. У той же час у сукупності з динамічними методами можна застосовувати і статичні, проте для найбільш ефективного їхнього застосування необхідно усунути всі суперечності між ними.

Використання динамічних методів на практиці сполучено з рядом допущень, виконати які на практиці достатньо складно. Розглянемо дві найбільш очевидні перешкоди.

По-перше, потрібно правильно оцінити не тільки обсяг початкових капіталовкладень, але і поточні витрати і надходження на весь період реалізації проекту.

По-друге, для проведення розрахунків із використанням динамічних методів використовується передумова стабільності валюти, у якій оцінюються грошові потоки.

Слід зазначити проте, що метою кількісних методів оцінки ефективності є не ідеальний прогноз розміру очікуваного прибутку, а, у першу чергу, забезпечення можливості порівняння аналізованих проектів із погляду ефективності, виходячи з деяких об'єктивних критеріїв і критеріїв, які перевіряються, і підготування тим самим основи для прийняття остаточного рішення.

З усього різноманіття динамічних методів розрахунку ефективності інвестицій найбільш відомі і часто застосовуються на практиці метод оцінки внутрішньої норми рентабельності проекту і метод оцінки чистого приведенного доходу від реалізації проекту. Крім того, є ряд спеціальних методів. Слід зазначити, що із наведених критеріїв вибору інвестиційних проектів найбільш доцільним є критерій NPV. Основна причина цього полягає в тому, що NPV - це абсолютний показник, IRR - відносний.

Основні аргументи на користь критерію NPV: він дає імовірнісну оцінку прирощення капіталу підприємства у випадку прийняття проекту; критерій повною мірою відповідає основній меті діяльності керівного персоналу, що полягає в нарощуванні економічного потенціалу підприємства; йому притаманна властивість адитивності, що дає можливість складати значення показника за різними проектами і використовувати агреговану величину для оптимізації інвестиційного проекту.

Метод NPV у той же час не дає цілком задовільних результатів у таких крайніх випадках, як вибір між проектами з різними інвестиційними витратами; вибір між проектами з більшою NPV і тривалим терміном реалізації і проектом із меншою NPV і коротким терміном реалізації.

Існує ряд ситуацій, при яких застосування методу, заснованого на розрахунку терміну окупності витрат, може бути доцільним. Зокрема, це ситуація, коли керівництво підприємства в більшому ступені стурбовано рішенням проблеми ліквідності, а не прибутковості проекту - головне, щоб інвестиції окупилися і якомога швидше.

Метод також гарний у ситуації, коли інвестиції сполучені з високим ступенем ризику, тому чим коротше термін окупності, тим менш ризикованим є проект. Така ситуація характерна для галузей або видів діяльності, яким властива велика ймовірність достатньо швидких технологічних змін. Основною проблемою, пов'язаною з використанням IRR і NPV, є те, що ці два методи конфліктують між собою, тобто при оцінці двох інвестиційних проектів вони

можуть давати протилежні результати. Для усунення цієї проблеми необхідно скористатися різновидом показника IRR -модифікованою внутрішньою нормою прибутку (MIRR). [1].

Де CF_t - надходження від проекту (позитивні грошові потоки без інвестиційних витрат); COF_t - інвестиційні витрати по проекту.

Така зміна в порядку розрахунку внутрішньої норми прибутку позбавила показник IRR усіх властивих йому перерахованих вище недоліків. І головне, показники MIRR і NPV не конфліктують між собою, а дають однозначні оцінки у відношенні пріоритетності проектів.

На практиці порівняльний аналіз інвестиційних проектів проводиться в більшості випадків за допомогою простого зіставлення значень внутрішніх норм рентабельності. Незважаючи на певну теоретичну некоректність, такий підхід дозволяє усунути вплив суб'єктивного вибору базової ставки відсотка на результати аналізу.

Дійсно, основна мета використання інструментарію додаткових інвестицій полягає в спробі узгодити результати порівняльного аналізу за допомогою застосування NPV- і IRR-методів, точніше, прив'язати друге до першого, оскільки при такому підході пріоритет має чистий приведений доход проекту. Крім того, застосування інструмента додаткових інвестицій коректне тільки у випадку порівняльного аналізу альтернативних, або взаємовиключних, проектів, що ще більш звужує область його застосування і робить цілком непридатним для аналізу інвестиційної програми.

Урахування чинника ризику й інфляції може здійснюватися за допомогою коригування коефіцієнта дисконтування.

З проблемою коректного визначення розміру коефіцієнта дисконтування (або, як іноді його називають, ставки дисконту, альтернативних витрат або необхідної норми доходності) зіштовхується кожний фінансовий аналітик при обчисленні поточної вартості майбутніх грошових потоків. Для вирішення даної проблеми використовують різні підходи.

Перший підхід заснований на моделі оцінки доходності активів (capital asset pricing model - CAPM), теоретичної моделі, розробленої для пояснення динаміки курсів цінних паперів і забезпечення механізму, за допомогою якого інвестори могли б оцінювати вплив інвестицій у гадані цінні папери на ризик і доходність їхнього портфеля.

Відповідно до моделі необхідна норма доходності (ставка дисконтування, альтернативні витрати) для будь-якого виду інвестицій залежить від ризику, пов'язаного з цими вкладеннями, і визначається вираженням:

де R_f - доходність безризикових активів;

R_m - середньоринкова норма прибутку;

b - коефіцієнт (вимірювач ризику вкладень).

Таким чином, відповідно до цієї моделі необхідна норма доходності дорівнює доходності альтернативних безризикових вкладень для інвестицій із нульовим рівнем ризику ($b = 0$), середньоринковій нормі прибутку, якщо ризик вкладень дорівнює середньоринковому ($b = 1$), а також може бути більше або менше R_m (при відповідних значеннях b).

Другий підхід до визначення розміру ставки дисконту пов'язаний з обчисленням поточної вартості безборгового грошового потоку (debt free cash flow), який часто використовується інвесторами, які аналізують величину грошового потоку, який генерується компанією, і який може бути використаний для фінансування нових проектів, у тому числі покупки або злиття компаній, що фінансуються за допомогою позикових засобів. Для його обчислення застосовують величину вартості капіталу, який використовується компанією для фінансування своєї діяльності. Оскільки в такому фінансуванні беруть участь як власні, так і позикові кошти, то величиною „загальної” вартості капіталу виступає середньовиважена вартість капіталу (weighted average cost of capital - WACC). Обчислюється середньовиважена вартість капіталу за формулою:

де RI - вартість i -го джерела капіталу;

V_i/V - частка i -го джерела в загальному притягнутому капіталі (по ринковій вартості).

Зрозуміло, що доходність нового інвестиційного проекту повинна бути вище, ніж величина WACC (інакше нема сенсу його реалізовувати, оскільки він понизить загальну вартість компанії), тому логічно використовувати WACC як ставку дисконту.

І, нарешті, при третьому підході до визначення величини альтернативних витрат використовують званий метод кумулятивної побудови. Відповідно до цього підходу до величини безризикової ставки прибутку додаються премії за різноманітні види ризику, пов'язані з конкретним інвестуванням. Звичайно конкретна величина премії за кожний із видів ризику визначається експертним шляхом у ймовірному інтервалі від 0 до 5%.

При використанні WACC як ставки дисконту виникають такі дві основні проблеми: WACC відображає поточну вартість сукупності джерел, які використовуються для фінансування звичайних для даної компанії капітальних інвестицій, і при виході за рамки звичайної для організації діяльності інвестиції піддаються абсолютно іншим ризикам, ніж "нормальні", у зв'язку з чим WACC не може використовуватися як необхідна норма доходності, тому що не враховує розходження в ризиках різних інвестицій; якщо масштаб інвестицій настільки великий, що істотно змінює структуру фінансових джерел компанії, то WACC також не може як ставка дисконту. Але навіть якщо мова йдеться про звичайні капітальні інвестиції, то й у цьому випадку вони можуть припускати різноманітний ступінь ризику.

Отже, виходить, що, яким би методом ми не спробували визначити величину коефіцієнта дисконтування, завжди може виникнути (і виникає) ситуація, при якій цей самий коефіцієнт розрізнений для різних інвесторів.

Це спричиняє за собою необхідність аргументованого обґрунтування методу, який застосовується для визначення ставки дисконту і значень

параметрів, що використовуються; урахування підходів, якими може керуватися партнер по угоді при визначенні її ціни, а також проведення альтернативних розрахунків ставки дисконту при спробі провести угоду з партнерами, для котрих ця величина може мати різноманітне значення.

У реальній господарській практиці буває необхідно вибрати кращий варіант інвестування вільних коштів підприємства. Тому ми запропонували методику відбору кращого варіанта вкладень із використанням додаткового комплексного показника ефективності реальних інвестицій, яка схематично зображена на рис. 3.6

Розглянутий метод оцінки ефективності реальних інвестицій по чистій поточній вартості з урахуванням зміни цін на різні ресурси по роках реалізації інвестицій, відображає сучасні умови господарювання підприємств. Цей метод може бути використаний при визначенні напрямку інвестування коштів діючого промислового підприємства. Крім того, використаний у розрахунках комплексний показник ефективності капітальних інвестицій дає заключну оцінку при порівнянні ряду інвестиційних проектів з метою відбору найбільш ефективного.

Використання класичної формули розрахунку WACC призводить до досить умовних результатів. Основна причина в тому, що складові частини капіталу поєднуються у два, максимум — у три елементи. Це позиковий капітал, власний капітал і нерозподілений прибуток. Ми пропонуємо методику з розрахунку цього показника з обліком кредиторської й дебіторської заборгованості підприємства. Різниця між кредиторською й дебіторською заборгованостями підприємства має велике значення при розрахунку WACC, тому якщо показник WM — позитивна величина, то підприємство має більшу відстрочку по своїх платежах, ніж відстрочка по платежах дебіторів.

Ми адаптували методику інвестиційного аналізу по відбору проектів для фінансування. Етапи комплексного аналізу капітальних інвестицій на промисловому підприємстві показані на рис. 3.7. Послідовне дотримання

кожного етапу розробки й прийняття відповідних рішень гарантує успішну їх реалізацію.

Така методика комплексного аналізу капітальних інвестицій дозволяє досліджувати можливості здійснення обраного варіанта івестування підприємства з урахуванням критеріїв оцінки капітальних інвестицій.

Збільшуючи число розглянутих додаткових варіантів капітальних інвестицій, підприємство-інвестор одержує можливість вибирати більш вигідні для себе рішення й, отже, забезпечувати кращі вкладення свого капіталу.

Запропоновані основи методики комплексного аналізу капітальних інвестицій враховують умови нестабільного ринкового середовища, що дає можливість визначати їх ефективність за допомогою статичних і дисконтних прийомів. Це дозволить підвищити аналітичність, оперативність і точність отриманих даних, що сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ III

В даному розділі розглянуто завдання, основні напрямки, особливості та джерела інформації аудиту капітальних інвестицій, висвітлено аналіз ефективності капітальних інвестиційних проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик О.В. Інструменти „хмарних обчислень” як фактор удосконалення обліку в бюджетних установах // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2015. – 19 (№2). – С. 179-184
2. Адамик О.В. Розмежування понять «автоматизовані», «комп’ютерні» та «інформаційні» системи бухгалтерського обліку // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2016. – № 26 (1)
3. Адамик О.В. Власний капітал бюджетних установ у процесах уніфікації вітчизняних облікових систем державного сектора економіки до світових стандартів // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Випуск 2 (23). –
4. Адамик Б.П. Банківські електронні послуги: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2005. – 94 с.
5. Адамик О.В. Використання інструментів Data Mining для аналізу кошторису бюджетних установ // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит в управлінні економічними процесами світової і національної економіки: сучасний стан та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 11 грудн. 2015 р., (ПДАТУ, м. Кам’янець-Подільський). – Тернопіль: Крок, 2015. – 373 с. – С. 233-235
6. Аналіз ефективності інвестицій в реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Б.Г. Сенів; Терноп. акад. нар. гос-ва. — Т., 2004. — 20 с.: рис., табл. — укр.
7. Антонов А.В. Розвиток наукової думки з питань інвестиційної діяльності. Економіка: проблеми теорії і практики. - 2002. –С.73-80.
8. Артюх О.В. Використання діагностичного аналізу в аудиторській діяльності / О.В. Артюх // Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : Монографія / За заг. ред. професора О.М. Губачової.

- Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – С. 267-275. – Спосіб доступу: <http://dspace.uccu.org.ua/handle/123456789/1433>
9. Аудит : навч. посіб. / С. І. Дерев'янка, Н.П. Кузик, С.О. Олійник та ін. - Київ : ЦУЛ, 2016. - 380 с.
 10. Аудит : навч. посіб. / М. Ф. Огійчук. - К. : Алерта, 2016. - 752 с.
 11. Аудит: методика і організація : навч. посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – [2-ге вид., перероб. і доп.], – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 319 с.
 12. Аудит: навчальний посібник / А. О. Баранова, Т. А. Наумова., А.І. Кашперська. – Х.: ХДУХТ, 2017. – 246 с.
 13. Бандурка О.М., Фінансова діяльність підприємства/ О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, К:Либідь, 1998. – 312 с.
 14. Білоусько В. С. Теорія бухгалтерського обліку /В. С. Білоусько, М. І. Беленкова. – [Вид. 6-те, допов.] - К.: Алерта, 2010. - 401 с.
 15. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – Киев, МП «ИТЕМ лтд», «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. – 448 с.
 16. Бондар М. І. Стан та вдосконалення аналізу ефективності інвестицій / М. І. Бондар // Економіка та держава. - 2008. - № 2. - С. 8-11.
 17. Борщ Л.Н. Інвестиції в Україні: стан, проблеми та перспективи. – К.: Знання, 2007.
 18. Бутинець Ф.Ф. Аудит: Підручник / Ф.Ф. Бутинець – [Вид. 2-ге, перероб. та доп.] – Житомир, 2002. – 672с.
 19. Бутинець Ф.Ф. Податковий облік в Україні / Ф.Ф. Бутинець, Н.В. Шатило,. –Житомир: ЖІТІ, 1998. –197 с.
 20. Бухгалтерский учет [Текст] / Е. П. Козлова [и др.]. - 2-е изд., доп. - Москва : Финансы и статистика, 1996. - 431
 21. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. Практичний посібник. – К.: Лібра, 2004. -880 с.

22. Бухгалтерський облік: особливості в галузях економіки: навч. посібн./ Г.П.Жураваль, Я.Д.Крупка, М.С.Палюх,Л.О.Гуцайлюк, Т.І.Фаріон – Т.: Економічна думка, 2044, -449с.
23. Бухгалтерський словник /За ред.. проф.. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2001 – 224с.
24. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навчально-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна, В.І. Кисла. – К.: ЦУЛ, 2010. – 536 с.
25. Валинурова Л. С. Организация инвестиционной деятельности в отраслях промышленности : монограф. / Л. С. Валинурова. – М. : Палеотип, 2008. – 80 с.
26. Великий Ю. Проблемы оценки эффективности инвестиций / Ю. Великий // Бізнес. — Інформ. — 2008.-№13-14.-С.91.
27. Верига Ю.А. Бухгалтерський облік і аудит. Термінологічний українсько-російсько-англійський словник: навч.посіб./ Ю.А.Верига, В.Л.Іщенко, Т.В.Гладких та ін. – К.: „Центр учбової літератури”, 2012. – 292с.
28. Виноградов Н.А. Учет капитальных вложений на действующих предприятиях. – Таллин: 1976. – 74 с.
29. Виноградова, М. О. Аудит [Текст] : навч. посібник / М. О. Виноградова, Л. І. Жидєєва. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 654 с.
30. Винокуров Д. Облік інвестицій відповідно до П(С)БО // Податки та бухгалтерський облік. – 2008. – № 42, С. 2-27.
31. Войнаренко М.П., Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: Навч. посібник / М.П. Войнаренко, Л.А. Пономарьова, О.В. Замазій. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488с.
32. Волков Н.Г .Практическое пособие по бухгалтерскому учету / Н.Г . Волков.- М. «Бухгалтерський учт»,-2004

33. Галацький О.Ф., Управління інвестиціями: Навч. посібник. [2-ге вид.] / О.Ф. Галацький, О.М. Теліженко, М.О. Соколов - Суми: Університетська книга, 2004.
34. Геєць В.М. Нестабільність та економічні зростання / В.М. Геєць. – К.: Інститут економічних прогнозувань, 2006. – 344 с.
35. Герасемчук Н. Источники и структура капитальных вложений / Н. Герасемчук // Экономика Украины - 2007. - № 12. - С. 48-53.
36. Гончаров А.Б. Інвестування. – Харків: ХНЕУ, 2005.
37. Гордієнко Н.Г. Автоматизоване робоче місце ревізора: Навч. посіб. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. - 132 с.
38. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності [Текст] : підручник / М.П. Денисенко. - К. : Алерта, 2003. - 338 с.
39. Державний аудит та аналіз публічних закупівель: теорія, методологія та практика: монографія / М.С.Письменна - Київ : ЦУЛ, 2018. – 452с.
40. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності: інвестування: навч. посіб. - [2-ге вид.] / - К.: Каравела, 2008.
41. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту. - К.: А.С.К., 1998.
42. Загвойська Л.Д. Економічний аналіз інвестиційних проектів: навч. посібн. / Л.Д. Загвойська, Т.Є. Маселко, М.М. Якуба – Львів: Афіша, 2006.
43. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с
44. Задорожна Я. Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів. / Я. Є. Задорожна, Л. П. Дядечко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №2. – С. 32-35. 8.

45. Закон України "Про аудиторську діяльність" зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
46. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
47. Інвестування [Текст] : підручник / В. Г. Федоренко [та ін.] ; ред. : В. Г. Федоренко, М. П. Денисенко. - К. : Алерта, 2012. - 272 с.
48. Інвестування: підручник / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К.: Знання, 2008
49. Інформація Всесвітнього економічного форуму «The Global Competitiveness Report» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.
50. Капітальні інвестиції (щоквартальні показники). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
51. Капітальні інвестиції – капітальні вкладення / Л.В. Туровська // Термінологічний вісник : Зб. наук. пр. — К.: ІУМ НАНУ, 2013.— Вип 2(2). — С. 189.
52. Карпенко Є. А. Фінансовий облік: навч.-метод. посібник / Є. А. Карпенко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 359 с.
53. Карпінський Б.А., Інвестиції: термінологічний словник / Б.А. Карпінський, Т.Б. Шири – К. «Видавничий дім «Професіонал», 2009 р.
54. Катан Л.І. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства / Л.І.Катан , К.С. Хорішко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010.- № 12 - С. 41-51.
55. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс - М.: Гелиос АРВ, 1999. – 451 с.
56. Ковалев В. В. Методы оценки инвестиционных проектов / В. В. Ковалев. — М. : Финансы и статистика, 2000. - 485 с.

57. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет Учебник. - М.: ИНФРА-М, 2007. — 592 с.
58. Контроль: незалежний, внутрішній, державний: навч. посіб. : у 2 ч.
Ч. 1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль [Електронний ресурс] / М.С. Пашкевич, Н.Л. Шишкова ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Електрон. текст. дані. – Дніпро : НГУ, 2017. – 182 с. – Режим доступу: <http://nmu.org.ua>
59. Коюда В. О. Основи інвестиційного менеджменту: навч. посібник / Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П. – К. : Кондор, 2008. – 340 с.
60. Крылов Э. И. Управление финансовым состоянием организации (предприятия) / Э. И. Крылов. – М. : Эксмо, 2007. – 416 с.
61. Кужель В.М. Трансформація інвестування виробництва в ринкових умовах господарювання // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – №4. – С.85-89
62. Кужельний М. В. Організація обліку: підруч. для вищ. навч. закл. /М. В. Кужельний, С. О. Левицька. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 351 с.
63. Кухта Г. М. Мета і завдання аудиторської перевірки капітальних інвестицій //Збірка наукових робіт Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Становлення та перспективи розвитку сучасних форм фінансового контролю в Україні, Управління розвитком, №2 (99) 2011, Харків, с.62-63
64. Лавренов В. Автоматизація бухгалтерського і податкового обліку основних засобів з допомогою EXCEL // Дебет-Кредит. –2002. – №1,2,4,6,8.
65. Литвин З. Б. Аналіз як невід’ємний інструмент ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства / З.Б. Литвин // Науковий журнал «Регіональна бізнес-економіка та управління»№4 (44) Вінниця, 2014. - С. 25-35.

66. Литвин З. Б. Необхідність аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання/ З.Б. Литвин // Економічний аналіз. Збірник наукових праць за ред. В.А.Дерія. Том 1. ТНЕУ – 2016.- С.99-109.
67. Литвин З.Б. Аналіз взаємозв'язку інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства / З.Б.Литвин // Науковий журнал «Кримський економічний вісник»№6 «13» грудень, Сімферополь, 2014. - С.95-99.
68. Луговой В.А. Организация бухгалтерского учета и отчетность. М., АО «Инкосаудит», 1995.
69. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навчальний посібник / Т. В. Майорова. - К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 376 с.
70. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
71. Міщенко Д.А. Оцінка сучасного стану інвестиційної активності у регіоні та шляхи її підвищення / Д.А. Міщенко, Л.О. Міщенко // Інвестиції : практика і досвід. – №23. – 2014. – С. 6-9.
72. Мойсеєнко І.П. Інвестування: навч. посібн. І.П. Мойсеєнко – К.: Знання, 2006.
73. Мочерний. С.В Методологія економічного дослідження / С.В Мочерний / Львів, Світ , - 2001. -416с.
74. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні: навч. посіб. / А.С. Музиченко - К.: Кондор, 2005.
75. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений / Д. Норткотт. — М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.-247 с.
76. Облік за міжнародними стандартами [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / С.І Мельник, М.О. Любимов . – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011
77. Огійчук М. Ф. Аудит: організація і методика : навч. посіб. /М. Ф. Огійчук, І. Т. Новікова, І. І. Рагуліна. - К.: Алерта, 2010. - 583 с.

78. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / М. Ф. Огійчук. - К. : Алерта, 2016. - 304 с.
79. Організація і методика аудиту. Підручник. / Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. — К.: Каравела, 2012, ст.313-314
80. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності : навч. посібник / за заг. ред. О. А. Петрик. – К., 2008.– 472 с.
81. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності: Навч. посібник / За заг. ред. О.А. Петрик – К., 2008. – 472с.
82. Офіційний сайт Держкомстату України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
83. Пельтек Л.В. Концептуальні засади державної інвестиційної політики в промисловості // Інвестиції: практика та досвід. – 2009.– №20. – С.74-77
84. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. - К. : Лібра, 2004. - 249 с.
85. Петренко С.М. Аудит: теорія і практика застосування міжнародних стандартів: посібник / С.М. Петренко, І.М.Пальцун. - 2013. – 520 с.
86. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.
87. Понедільчук Т.В. Аналіз динаміки капітальних інвестицій в економіці України / Т.В. Понедільчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 276-281.
88. Попельнюхов Р.В. Інвестиційна привабливість економіки України (інвестиційний клімат) // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №21.– С.24-28
89. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України: аналітична доповідь. – К. : НІСД, 2013. – 48 с.

90. Про затвердження Національного стандарту № 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
91. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: монографія / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 257 с.
92. Пушкар, М. С. Проблеми і перспективи розвитку аудиту в Україні [монографія]/за заг. ред. д.е.н, проф. М. С. Пушкаря. – Тернопіль : Карт -бланш, 2002. – 220 с.
93. Рилєєв С.В. Облік і аналіз реальних інвестицій підприємств: управлінський аспект: Дис. ... к.е.н. 08.06.04: Київ. нац. торг.- екон. ун-т. –К., 2006.
94. Савченко В.Я. Аудит: навч. посібник / В.Я.Савченко. – К., 2002. – 322с.
95. Сльозко Т.М. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень: теорія і практика: монографія. – К.:2013. -340с.
96. Справочник-словарь бухгалтера [Текст] / В.Г. Барановська, Т.В. Горбачева, Е.М.Костенко, Н.А.Никонович; под. ред. А.Ю.Редько. - К., 1995. -178с.
97. Стражева,Н.С. Бухгалтерский учёт [Текст] : учебно-методическое пособие / Н.С. Стражева, А.В. Стражев. - 9-е изд., перераб. и доп. - Минск : Изд-ль В.М. Скакун, 2002. - 454 с.
98. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] / Н.М.Ткаченко , -К:АСК,2005
99. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб./ Ю. М.Тютюнник. - К. : Знання, 2012. - 815 с
100. Федоренко В.Г. Інвестування: підручник. - К.: Алерта, 2006.
101. Фінансовий аналіз [Текст] : навч. посібник / за ред. Т. Д. Косова, І. В. Сіменко. – К. : Центр учб. л-ри, 2013. – 440 с

102. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посібник / Л.С.Селіверстова, О.В.Скрипник ; за заг. ред. С. М. Безрутченко. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 274 с.
103. Фінансовий облік: підручник – [2-ге вид., допов. і перероблене] / Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Мельник Р. О., Микитюк Н. Я., Гудзь Н. В., Денчук П. Н., Романів Р. В. / «Кондор». – 2012. – 567 с.
104. Цигилик І.І., Аналіз і розробка інвестиційних проектів: навч. посіб./ І.І. Цигилик, С.О. Кропельницька, М.М. Білий, О.І. Мозіль – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. –160 с.
105. Шара Є. Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік: навч. посіб./ Є. Ю. Шара, О. М. Андрієнко, Л. І. Жидєєва ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 422 с.
106. Шаровська Т.С. Оцінка та аналіз реальних інвестицій/ Вісник Національного запорізького університету: Серія – Економічні науки, №1(5), - 2010, с.167
107. Шарп Уильям Ф. Инвестиции: Учебник для вузов / Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1999.
108. Шатило О. А. Фінансово-економічна складова інноваційно-інвестиційної політики розвинених країн світу: досвід для України // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. — К., 2011. —Вип. 2.—С. 264—271.
109. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. – К.: Генеза, 1997. – 384 с.
110. Шосталь С.О. Джерела та напрями залучення інвестицій в економіку України // Економіка і держава. – 2009. – №9. – С.89-91
111. Ястремська О. М. Стратегічне управління інвестиційною діяльністю підприємства: навч. посіб. / О. М. Ястремська. – Х. : ХНЕУ, 2006. – 191 с.

112. Яцун Л. М. Інвестиції в торгівлю: теорія та практика : монографія / Л. М. Яцун, О. В. Ольшанський, В. М. Селютін. — Х. : ХДУХТ, 2009. — 193 с.
113. A Statement of Basic Accounting Theory. / American Association of Accountants, 1966. p.1.
114. Accounting standards handbook 1990|91; The full text of accounting standards at 1 Aug. 1990.- London: CIPFA, 1990. - 928 p.
115. Falterbaum, Hermann: Buchführung und Bilanz: unter bes. Beriicks, d. Bilanzsteuerrechts u . d . steurrechl. Gewinn-ermittlung / von Hermann Falterbaum u . Heinz Beckmann Hrsg.: Deutscher Stewer – Gewerkschaft. – 15. Aufl. – Achim: Flischer, 1993. – 1045
116. <http://ua-ekonomist.com/9345-v-yevrop-vvazhayut-ukrayinu-neprivablivoyu-dlya-nozemnih-nvesticy.html>
117. <http://www.epravda.com.ua/news/2010/05/18/235718/>

